

Құрметті жиынға қатысушылар!

Баршаңызға Алтын Орда тарихына арналған халықаралық симпозиумға қош келдіңіздер деп айтқым келеді. Ең алдымен, Астанаға арнайы келген қадірлі меймандарға шынайы ризашылығымды білдіремін. Менің алдымда сөз сөйлеген атақты ғалымдар мен беделді халықаралық ұйымдардың өкілдеріне алғыс айтамын. Сөздеріңіз мағыналы, мазмұнды болды.

Алтын Орда – Еуразияның ұлан-ғайыр аумағын еркін жайлап, Ұлы дала төсінде билік құрған қуатты империя болғанына ешқандай тарихшы күмән келтірмейді, бұл – мойындалған тарихи дерек.

Алтын Орда Батыс пен Шығысты жалғап, түрлі өркениеттердің дамуына, мемлекеттердің қалыптасуына ерекше ықпал еткен аса ірі саяси құрылым болды. Бұл да – дәлелденген дерек. Сондықтан Алтын Орда тарихы көптеген іргелі зерттеулерге арқау болғаны анық.

Дегенмен бұл тақырып әлі де өзектілігін жоғалтқан жоқ, меніңше, ешқашан жоғалтпайды. Бұл – ұлт жылнамасы мен әлем тарихы үшін өте маңызды мәселе. Біз халықаралық ғылым қауымдастығымен бірлесе отырып, осы тақырыпты жүйелі әрі жан-жақты зерделеу жұмысын жалғастыруымыз керек. Бірнеше күнге созылатын іс-шараның негізгі мақсаты да – осы.

Бұл тұста Қазақстанның бастамасына қолдау көрсеткені үшін ЮНЕСКО басшылығына ризашылығымды айтқым келеді. Бұл форумға қатысып отырған ЮНЕСКО-ның бұрынғы Бас директоры Одрэ Азуле ханымға алғысымды айтамын. Сіз Қазақстан мен ЮНЕСКО арасындағы әріптестікті нығайтуға мол үлес қостыңыз.

Симпозиумның осындай беделді жаһандық ұйым аясында өтуі Алтын Орда мұрасының әлемдік ауқымдағы мән-мағынасы зор екенін көрсетеді. Бүгінгі жиынға ЮНЕСКО-ның жоғары деңгейдегі өкілі, Бүкіләлемдік мұралар орталығының директоры Элунду Ассомо Лазар мырза бастаған делегация қатысып отыр.

Жалпы, еліміз ЮНЕСКО-ның қолдауымен көптеген маңызды жобаны жүзеге асырды. Нақты айтқанда, Қожа Ахмет Ясауи кесенесі, Тамғалы тас петроглифтері, сондай-ақ бірнеше көне қала бүкіләлемдік мұралар тізіміне енді.

Сонымен қатар ұлтымыздың материалдық емес мәдени мұраларын дәріптеу бағытында ауқымды жұмыс жүргізілді. Мәселен, былтыр ғана «Хандар шежіресі» деп аталатын бірегей қолжазба әлемдік деңгейде мойындалды. Бұл – ел билеген тұлғалар туралы мәліметтерді топтастырған, соның ішінде Алтын Орда кезеңін қамтыған құнды құжат. Сондықтан біз байланысымызды одан әрі дамытуға мүдделіміз. Бұл – өзара тиімді, маңызды шаруа.

Симпозиум Алтын Орда мен Ұлы дала тарихын зерделейтін түрлі мектеп өкілдерінің басын қосып отыр. Бұл – өте маңызды. Ұзақ жылдар бойы осы іргелі тақырыпты індетте зерттеген ресейлік ғалымдардың рөлін атап өткен әділетті болар еді. Олар Алтын Орданың тыныс-тіршілігін жан-жақты

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ «АЛТЫН ОРДА – ДАЛА ӨРКЕНИЕТІНІҢ ҮЛГІСІ: ТАРИХ, АРХЕОЛОГИЯ, МӘДЕНИЕТ, БІРЕГЕЙЛІК» АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ СИМПОЗИУМДА СӨЙЛЕГЕН СӨЗІ

с и п а т т а й т ы н ғылымның мол қорын жинады. Сонымен қатар Алтын Орда тақырыбы бір ғана мемлекеттің шеңберінде шектеліп қалмай, Қытай, Моңғолия, АҚШ, Үндістан, Пәкістан, Жапония, Қырғызстан, Өзбекстан, Мысыр және бірқатар Еуропа елдері зерттеушілерінің назарын аударып, бүкіл әлемді шарлап кетті десек болады.

Түптеп келгенде, Алтын Орда жылнамасы – адамзатқа ортақ тарих. Бүгін өтіп жатқан бірегей симпозиум әлемдік ауқымдағы мұраны жүйелі зерттеу жұмысын жаңа сапалық деңгейге көтереді деп сенемін. Осы жерде отырған ғалымдар мен сарапшылар бұл міндетті іске асыруға елеулі үлес қосуда. Бұл маңызды жұмыста сіздер оң нәтижеге қол жеткізесіздер деп сенемін.

Құрметті симпозиумға қатысушылар!

Қазақстан Алтын Орда тарихын әлемдік жылнаманың күрделі, сан салалы кезеңі ретінде қарастырады. Өйткені бұған атүсті қарауға болмайды. Олай болған жағдайда әлемдік тарихтағы осындай бірегей құбылысқа қатысты ұстаным өзгереді. Ал ол мемлекеттер мен халықтар арасындағы қарым-қатынасқа сызат түсіруі мүмкін. Өкінішке қарай, әлемдік маңызы бар ірі тарихи оқиғаларды бұрмалаған мысалдар қазір де кездеседі.

Геосаяси ахуал құбылып тұрған бүгінгідей заманда соғыстардың қасіретті хронологиясына байланып қалмай, адамзат тарихындағы жасампаз кезеңдер мен диалог алаңдарының нәтижелі сәттеріне мән берген жөн.

Әлбетте, бұл оңай міндет емес. Себебі тарлан тарихтың бағзы дәуірлерден бастап қазіргі дейінгі шежіресінде соғыстар мен қарулы қақтығыстар өте көп кездеседі. Мұндай көріністің қалыптасуы да түсінікті: бейбіт күндегі күйбең тіршілікті сипаттағаннан гөрі қан майдандағы бітіспес ұрыстарды жазған әлдеқайда жеңіл. Айтпақшы, Лев Толстойдың атақты «Соғыс және бейбітшілік» романы – бейбітшілікті емес, соғысты ескей-тегжейлі суреттеген шығарма.

Әлемдік қоғамдастық тарихи жолайрықта тұр. Өркениетті таңдау алдындағы сындарлы сәтте ортақ тарихымызды халықтарды біріктіретін фактор ретінде ұсыну үшін беделді, кәсіби ғалымдардың күшін бір арнаға тоғыстырған дұрыс. Бұл орайда тарихқа әділ әрі саяси тұрғыдан бейтарап баға беру маңызды. «Тарихты жеңімпаздар жазады» деген қағидаттың ғылымға қарсы

сипатын ұмытпаған жөн. Яғни жеңімпаздарды жазғыруға болмайды, әлем тарихының төрінен орын алып, зерттеушілердің мақтау-мадағына ие болады. Ал шағын және орта мемлекеттер, соның ішінде майданда жеңіліс тапқан елдер тарихтың тасасында қалады.

Қазақстанда саясаттың пайдасы үшін көшпелі халықтарды жабайы, бей-берекет, тарих шеңберінен тыс күш ретінде көрсетіп, қуатты дала империяларын «мемлекет деңгейіне жете алмаған» деп төмендететін ескі догмалар мен қасаң көзқарастарды қайта қарау үдерісі басталып кетті.

Бұл ретте біз шынайы тарихнаманы қалпына келтіре отырып, өткенді әсірелеуден аулақпыз. Тарих өзіне тәнті болған жалған әрекеттерді, ортақ мұраны жекелеген халықтың қанжығасына байлап беруді кешірмейді.

Кереғарлықтар мен кедергілерге толы бай тарихымызды біржақты түсіндіруге қойылатын талап ғылымның құлдырауына және өзара сенімнің жоғалуына әкелетін тұйыққа тіреді.

Сонымен қатар кәсіби тарихшылар қауымдастығында «жұмсақ күш» пен ғылыми дипломатияның өкілдері де бар. Олар саясаткерлер қамал тұрғызатын жерде көпір салуға қабілетті. Тарихшылардың миссиясы қазіргі алмағайып кезеңде маңызды болып тұр.

Алтын Орда дәуірі отандық тарихымыздың маңызды бөлігі, сонымен бірге біз бұл кезеңді ауқымды өркениет парадигмасы тұрғысынан қарастырамыз.

Көптеген халықтың тарихи жадында реформаторлар мен көрнекті ойшылдардың қалыптатып тіршілігіне қарағанда, билеушілердің жорығы мен дарынды қолбасшылардың ерліктері сақталатынын жоғарыда айтып өттім.

Расында, соғыстардағы аңызға айналған жеңістер адамдардың рухын оятады. Ал тағдыршешті мәні уақыт өте келе байқалатын институционалды жаңашылдықтар мен озық идеяларға көпшілік селтете қоймайды. Оған әлі күнге дейін Ұлы дала тарихының шексіз шайқастар мен ұрыстар ретінде бұрмаланып көрсетілуі нақты мысал бола алады.

Мұндай сыңаржақ ұстаным Ұлы даланың, әсіресе, Алтын Орданың күрделі, көп қатпарлы

өмір салтын әскери шежірелердің ойдан шығарылған өлшемдеріне салып, тарихи шындықтан алыстататыны, оқиғаларды көмескілендіретін түседі.

Қазіргі ғылымның жоғары пәнаралық даму деңгейі Алтын Орда тарихын объективті зерттеу үдерістерін жетілдіруге мүмкіндік береді деп санаймын.

Бүгінгі жиында аталған кезеңді зерттеп жүрген беделді ғалымдар бас қосып отыр. Осы орайда Алтын Орда тарихын пайымдау перспективасын кеңейтуге көмектесетін бірқатар ғылыми ізденіске байланысты өз ойымды қысқаша жеткізім келеді.

БІРІНШІ. Зияткерлік мұраны зерделеу.

Алтын Орда феноменін мыңдаған жыл бойы Еуразия жүрегінде қалыптасқан бай интеллектуалдық кеңістіктен бөліп қарай алмаймыз. Орта ғасырларда Ұлы дала озық идеяларды ұсынған әлемдік орталықтардың біріне айналғаны мәлім.

Орталық Еуразиядағы көшпелілер тіршілігінен, түркі-моңғол мұраларынан, ислам дәстүрлерінен және христиан қауымдастығына жататын халықтардың дүниетанымдық қағидаттарынан нәр алған ақыл-ойдың құнарлы топырақта қанат жаюы заңды еді. Бұл идеялар эволюциясы үздіксіз жүрген кезең еді. Әр ғасыр Ұлы даланың ақыл-ой кенін байытып, жаңа құндылықпен толықтырып отырды.

Осы терең сабақтастықты түйсінбей, Алтын Орданың өркендеу сырын объективті бағалау қиын. Әлбетте, бұл орайда Алтын Орданың негізгі қаланғанға дейінгі кезеңдерде өмір сүрген әйгілі ойшылдардың ғылыми, философиялық, әдеби мұраларының мән-маңызы зор.

Ең алдымен, тарихта Аристотельден кейінгі «Екінші ұстаз» атымен мәлім әлемдік философияның негізін қалаушылардың бірі – Әбу Насыр әл-Фарабидің орны ерекше. Ол «Қайырымды қала тұрғындары» трактатында әділдіктен айнамау, білімге құштарлық және адамгершілік қасиеттерді шыңдау арқылы баршаға бірдей игілікке қол жеткізуге болатынын жан-жақты айтқан. Оның ойлары түрік, мұсылман әлеміндегі кейінгі саяси-философиялық дәстүрлерді түсінуге маңызды бағдар болды.

Ұлы даланың зияткерлік мұрасында ғұлама Қожа Ахмет Ясауи тұлғасы дараланып көрінеді. Ол жалпыға ортақ мұсылман құндылықтары мен жергілікті рухани дәстүрлерді үйлестірген «түркілік исламның» бастауында тұрды. Шын мәнінде, ол Ұлы дала халықтарына

қазіргі дүниетанымымыздың өзегіне айналған мүлдем жаңа идеологиялық доктрина ұсынды.

Ясауи хикметтері – Ұлы даланың мәдени коды. Ал ғұламаның Түркістандағы кесенесі – ЮНЕСКО-ның Бүкіләлемдік мұралар тізіміне енген нысан. Түркістан шаһары ғасырлар бойы өңірдің басты рухани және саяси орталығы болды. Қазіргі таңда ол түркі дүниесінің қасиетті қарашаңырағы саналады.

Әл-Фараби, Ясауи және басқа да әйгілі ойшылдар ілімінің Алтын Орда тұсында одан әрі дамуы заңдылық. Мәселен, түркі тілі, исламның кітаби дәстүрлері мен даланың санғасырлық даналығы дәл осы кезеңде бір-бірімен біте қайнасып, идеологиялық тұрғыдан ауқымы кеңейді. Бұл Алтын Орда кезеңінің әдебиетінде көрініс тауып, түркі халықтарының сөз өнері қанат жайған кезең ретінде бағаланды.

Халқымыз үшін Алтын Орда дәуірінен бүгінге дейін жеткен «Ақсақ құлан» күйінің символикалық мәні зор. Биыл күйдің шыққанына 800 жыл толады. Бұл аңыз – домбыраның шанағынан шыққан Ұлы Даланың үні, ұлтымыздың рухани байлығы.

Кетбұға, Асан Қайғы, Шалкиіз және Доспамбет секілді жыраулардың мұрасы біздің аймаққа тән дәстүрлі өнер жанрында бүгінге дейін жеткені кездейсоқ емес. Сол кезеңдегі жырларда (Ер Едіге, Алпамыс, Қобыланды, Ер Тарғын) батырлардың ерлік жолы мен тарихи оқиғалар тізбегі жиі баяндалады. Бұл – қазақ, татар, башқұрт, ноғай, қарақалпақ және басқа да халықтардың ортақ қазынасы.

Осы зияткерлік және рухани сабақтастық сан ғасырларды көктей өтіп, хакім Абайдың шығармаларынан көрініс тапты. Ұлы ойшыл «Толық адам» тұжырымдамасы арқылы кемеңгер тұлға тәрбиелеудің формуласын ұсынды. Оның өзегінде «нұрлы ақыл, жылы жүрек, ыстық қайрат» ұштағаны тұр.

Сондықтан Ұлы даланың интеллектуалдық мұрасын табуға түрде қалыптасқан, біздің өңірге тән идеологиялық субстанция ретінде атасақ, артық болмайды. Осынау рухани қазынаның бүкіл әлем үшін мән-маңызы зор. Бұл – біртұтас философиялық, идеологиялық мұра. Қазақстан осы идеялық құндылықтарды бағдар етуге және оны жан-жақты дәріптеуге ниетті. Сол үшін «Al-Farabi», «Qoja Ahmet Yasaui» ордендерін мемлекеттік марапаттар тізіміне енгіздік. Бұл жоғары наградалар ғылым мен руханияты дамытуға айрықша үлес қосқан тұлғаларға, соның ішінде шетелдік ғалымдарға, саяси және қоғам қайраткерлеріне табысталады.

Таяуда ғана елімізге мемлекеттік сапармен келген Түркия Президенті Режеп Тайип Ердоған «Qoja Ahmet Yasaui» орденінің тұңғыш иегері атанды. Осылайша, біз тарихи тағдыры ортақ туысқан халықтардың келешегі жолындағы ақыл-ой еңбегі мен ырысты ынтымақтың маңызды екенін айрықша атап көрсетеміз.

Басы 1-бетте

ЕКІНШІ маңызды мәселе. Меніңше, Алтын Орданың мемлекеттік басқару жүйесін мұқият зерделеу қажет. Жошы ұлысының дәуірлеп тұрған кездегі аумағы 6 миллион шаршы шақырымды алып жатты. Тіпті, Рим империясының ең айбынды кезеңінде мұндай жер көлемі болмаған. Кейбір тарихшылардың пікірі бойынша, Алтын Орданың Дала Рими деп аталуы да – осыдан. Бірақ алып империяның қуаты жерінің көлемінде емес, оның институционалдық негізі, яғни, мемлекеттік басқару жүйесінің мықты болуында еді.

Жошы ұрпақтары Хань немесе Габсбург династиялары секілді ғасырлар бойы, яғни, 600 жылдан астам уақыт Ұлы дала төсіндегі түрлі мемлекеттік құрылымдарға билік жүргізді.

Бұл Жошы ханның ұрпақтары құрған мемлекет жүйесі тұрақты әрі өміршең болғанын көрсетеді. Соның арқасында әртүрлі этнос пен дін өкілдері тату-тәтті өмір сүрді.

Алтын Орда дәуірінде Дала заңы мен ислам құқығының үйлесімді жүйесі қалыптасты. Ал қоғамдық тәртіп қағидатының бастауында Түрік қағанатының құқықтық мәдениеті мен Шыңғыс ханның «Ұлы жасақ» заңы тұрды. Заң үстемдік құрған алып империяның әр түкпірінде адамның және оның мал-мүлкінің қауіпсіздігі толық қамтамасыз етілді. Бұл – қоғамдық тәртіп болды деген сөз.

Бұдан бөлек, Алтын Орда заманында озық іс жүргізу жүйесінің болғаны туралы нақты тарихи деректер бар. Сондай-ақ Құрылтай институты дала демократиясының бірегей үлгісі ретінде қызмет етті.

Ұлыстың әлеуметтік құрылымы айқын әрі тұрақты болса да, қоғамда қатып қалған қағида емес, әділдік басты рөл атқарды. Әскерде және мемлекеттік аппаратта темірдей тәртіпке, мінсіз қызмет пен меритократия қағидасына ерекше назар аударылды. Мұның бәрі алып державаны мекен еткен барлық этнос және түрлі топ өкілдеріне мол мүмкіндік берді.

Осылайша, ұтымды ішкі және сыртқы саясаттың арқасында қоғамда тұрақтылық сақталды, мемлекет те өсіп-өркендеді. Алтын Орда Мысыр мәмлүктерімен, Ватиканмен, Византиямен, Осман империясымен және Еуропа елдерімен тығыз дипломатиялық байланыс орнатты.

Жалпы, тарихта «Ұлы дүрбелең» деген атпен қалған саяси дағдарыс кезінде де Алтын Орданың мемлекеттік басқару жүйесі сыр берген жоқ, яғни, тұрақтылығын сақтап қалды. Бұл жүйені кейін Еуразия аймағындағы көптеген мемлекет басшылыққа алғаны баршаңызға мәлім.

ҮШІНШІ өзекті мәселе. Алтын Орданың экономикалық құрылымын жан-жақты зерттеген жөн. Баршамызға белгілі, ежелдегі Месопотамия, Мысыр, Қытай, Үндістан өркениеттері көп жағдайда өзен аңғарларын игеру арқылы қалыптасты. Ал Ұлы дала мүлде басқа тарихи даму жолынан өтті.

Осыдан бес мың жыл бұрын қазіргі Қазақстанның солтүстігінде орналасқан Ботай жерінде адам баласы ең алғаш рет жылқыны қолға үйретті. Бұл әлем тарихына түбегейлі жаңа сипат берген оқиға болды. Атқа міну мәдениетімен қатар дала өркениетінде стратегиялық ойлау қабілеті және мейлінше қолайлы өмір сүру салты пайда болды.

Осылайша, Алтын Орда Еуразияның ұлан-ғайыр даласындағы барлық негізгі

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ «АЛТЫН ОРДА - ДАЛА ӨРКЕНИЕТІНІҢ ҮЛГІСІ: ТАРИХ, АРХЕОЛОГИЯ, МӘДЕНИЕТ, БІРЕГЕЙЛІК» АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ СИМПОЗИУМДА СӨЙЛЕГЕН СӨЗІ

көлік, сауда және гуманитарлық байланыстарды бақылауда ұ с т а п , салт атты көшпенділер өркениетінің ең биік шыңына көтерілді. Бұл орайда, көшпенділік пен отырықшылық салтын үйлесім табуы Алтын Орданың тарих сахнасына жарқырай шығуының бірден-бір себебі болды деуге толық негіз бар.

Түптеп келгенде, Алтын Орда көшпенділер өмірін, қаладағы қолөнер мәдениеті мен сауда жолдарын өзара тығыз байланыста дамыту арқылы тұрақты ақша және салық жүйесі бар, экономикасы дамыған ел ретінде қалыптасты.

Көптеген беделді ғалымдардың пікірінше, қазір Алтын Орданың ақша жүйесінде мән-маңызы айрықша жаңалықтар ашылып жатыр.

Археологтар осы кезге дейін беймәлім болып келген ондаған тиын сарайын тапты. Мамандардың айтуынша, нағыз өрлеу кезеңінде Алтын Ордада шамамен 28 миллион күміс тиын соғылған.

Қазіргі таңда мемлекеттік және жеке қордағы сол дәуірге тиесілі тиындардың жалпы саны бір миллионға жетеді. Қазақстанның ұлттық валютасы – теңге атауы ұлыстың «данг» сөзінен тамыр тартады. «Денгги» сөзінің түбірі де осы ұғымнан тараған болуы мүмкін. Бұған жай ғана лингвистикалық сәйкестік ретінде қарауға болмайды. Бұл – кең байтақ аймағымызда пайда болған ақша жүйесінің Алтын Орда заманында жасалғанын көрсететін нақты дәлел.

Алтын Орда Ұлы Жібек жолының солтүстік тармағын түгел бақылауда ұстап, даланы қауіпсіз тасымал дәлізі ретінде дамытты. Жошы Ұлысының аумағы арқылы жыл сайын мыңдаған тонна тауар өтіп жатты. Атап айтқанда: Қытайдан – жібек, Үндістаннан – дәмдеуіштер, Ресей жерінен – тері өнімдері, Еуропадан, Таяу және Орта Шығыс елдерінен – қолөнер бұйымдары тасымалданды.

Алтын Орда сол кезеңдегі көптеген мемлекетке қарағанда өз дамуында стратегиялық ашықтық қағидатына берік болды.

Бұл ұстаным қалалардың тұрпатынан да анық байқалды. Себебі ұлыс гүлденіп тұрған заманда қалаларды биік қамалмен қоршап, тұйықтау болған жоқ. Әр қала қарқынды сауда орталығы ретінде адамдардың еркін қозғалысына бейімделіп, дамыды. Бұл тәжірибе дала мен қала арасында қақтығыстар толастамады деген аңыз әңгімелерді түбегейлі жоққа шығарады. Керісінше, осы байланыстар орта ғасырдағы ең оңтайлы мемлекеттілік үлгісінің негізін қалады.

Алтын Орда дәуірінен қалған қалалардың материалдық мәдени мұралары – соның айқын көрінісі. Ғалымдардың мәліметіне сәйкес, алып империяның құрамында жүзден астам шаһар болған. Алтын Орда дәуірінде қала

тұрғындарының тұрмысын жақсарту үшін озық инженерлік тәсілдер қолданылды. Мұны түрлі археологиялық қазба жұмыстарынан анық байқауға болады.

Сол замандағы өндіріс пен құрылыстың қарқынды дамығанын Алтын Ордада жасалған кірпіштердің Ертіс пен Дунай аралығында кеңінен қолданылғанынан аңғаруға болады. Еуразияның түкпір-түкпіріндегі іскер адамдардың сауда жасауына, кәсіппен еркін айналысуына қолайлы жағдай жасалды. Осылайша, Жошы ұлысы алғашқылардың бірі болып жаһандық нарық қалыптастырды. Сол арқылы бүкіл аймақтың өсіп-өркендеуіне жол ашты.

Әрине, мен ұсынған зерттеу бағыттарымен шектеліп қалуға болмайды. Мен сіздер секілді көне дәуірді зерттеп жүрген тарихшы-ғалым емеспін. Қазіргі таңда Алтын Орданың тарихын тек әскери-саяси тұрғыдан бағалаудан аулақ болып, оның рөлін жаңаша пайымдау керек. Бұл – осы бағыттағы ізденістердің аясын кеңейтуге септігін тигізетін бағдар ғана.

Жошы Ұлысының мол зияткерлік және рухани дәстүрі, тиімді басқару институттары мен дамыған экономикасы болды. Осы алып өркениеттің қырсырын толық ашу маңызды. Бұл өткенді ғылыми тұрғыдан қайта зерделеу, сондай-ақ, Орталық Еуразия халықтарының мемлекеттілік бастауын, бірегейлігін және ортақ тарихын терең түсіну үшін қажет.

Құрметті ғалымдар және сарапшылар! Баршаңызға белгілі, Қазақстан соңғы жылдары ауқымды саяси және экономикалық реформаларды жүзеге асырып жатыр. Мұның еліміз үшін аса маңызды және өте жауапты қадам екені сөзсіз. Сондықтан біз алдымызда тұрған міндетті де жақсы түсінеміз: сана өзгермей, қоғам да жаңғырмайды, мемлекет те өркендемейді. Бұл – ақиқат.

Соның ішінде тарихи сабақтастықты сақтау мәселесі аса өзекті. Онсыз ешқандай даму болмайтыны анық. Өткенге құрметпен қарамасақ, жарқын болашаққа қарай бет алу да қиын болмақ. Сол себепті біз озық ойлы ұлт ретінде тек қана алға қарай нық сеніммен қадам басамыз.

Жалпыұлттық референдумда қабылданған жаңа Конституцияда мыңдаған жылдарға созылатын тарихы бар Ұлы дала сабақтастығын сақтау қастерлі парыз екені нақты көрсетілді. Өйткені біз – мемлекет ісінде «Мәңгілік ел» идеясын ту еткен Алтын Орданың тікелей мұрагеріміз.

Алтын Орда мұрасы – ұшан-теңіз. Біз осы алып рухани, тарихи қазынаны XXI ғасырға

бейімдеп, жаңғырту үшін жүйелі жұмыс жүргізіп келеміз. Менің бастамамен Қазақстанда Жошы Ұлысын зерделеу институты құрылды. Бұл – осы тақырыпты терең зерттеумен айналысатын тұңғыш ғылыми мекеме. Қазіргі таңда әзірленіп жатқан Қазақстан тарихының академиялық жинағында алғаш рет Алтын Ордаға жеке том арналып отыр.

Жошы Ұлысының мол тарихи-мәдени мұрасын жұрт жадында жаңғырту үшін фильмдер түсіріліп, кітаптар шығарылып жатыр. Сондай-ақ спектакльдер де қойылып, ескерткіштер орнатылып, көрмелер өткізілуде. Алайда Алтын Орданың мән-маңызын терең зерделеу, оның тарихи рөлін жан-жақты насихаттау үшін мүлде жаңа, яғни, халықаралық ауқымдағы жұмыс істелуі қажет.

Мен жақында Түркістанда өткен Түркі мемлекеттері ұйымының саммитінде Дала өркениетін дәріптеуге арналған арнайы орталық құруды ұсындым. Сонымен қатар Алтын Орда мәселесін зерделеу жүрген шетел мамандарын жұмылдырып, баспа саласына қатысты іргелі бастамаларды қолға алу қажет.

Креативті индустрия және медиа бағытындағы түрлі жобалар, ең алдымен, академиялық зерттеулерге арқа сүйеуі керек. Жаһандану, жаппай цифрландыру және жасанды интеллект дәуірінде көшпенділік, яғни, номадизм тұжырымдамасы туралы жаңаша көзқарас қалыптастыру – өте маңызды. Бүгінде бұл ұғымның сипатын «цифрлық көшпенділердің» жасампаз рухы мен сарқылмас күш-қуатынан айқын көруге болады.

Әділдік, ашықтық және мәдениеттер диалогі – Дала өркениетіне арқау болған құндылықтар. Осы мемлекеттілік дәстүрін жан-жақты зерттеу бүкіл Орталық Еуразияның ұзақ мерзімді дамуына ықпал етері сөзсіз. Қазір бұл аймақ жаңа сипаттағы қайта өрлеу, яғни, ренессанс кезеңіне қадам басты деп айтуға болады.

Біз әлемдегі маңызды геосаяси және өркениет орталығы ретінде өз тарихи миссиямызды қайта жаңғырта бастадық. Бұл үдерісте халықтарымыздың, соның ішінде, өскелең ұрпақтың теңдессіз рухы мен күш-қуаты шешуші рөл атқарады. Соның арқасында қазір біз алдымызға биік мақсаттар қойып, маңызды міндеттерді орындап келеміз.

Сондықтан ата-бабадан қалған мол мұраны қазіргі заманның құндылықтарымен және озық технологиямен ұштастыру – маңызды.

Тарихты зерттеу дегеніміз – өткенмен өмір сүру немесе көнені көксеу емес. Ескіліктің шырмауында қалу – надандық пен қараңғылыққа апаратын жол. Түп-тамырымызды толыққанды танып-білу арқылы ұлт дамуының көкжиегін кеңейте түсу қажет. Біз осы қағиданы терең түсіне отырып, жаңа Ата заңда мәдени мұраларымызды сақтауға, білім мен ғылымды, инновацияны дамытуға айрықша басымдык бердік. Бұл маңызды жұмысты бастап та кеттік.

Мен бір апта бұрын Жасанды интеллектіні орта білім

беру жүйесіне енгізу туралы арнайы Жарлыққа қол қойдым. Баршаңызға белгілі, қазіргі заманауи технология өмірдің барлық саласына түбегейлі еніп, ауқымды өзгерістерге жол ашып жатыр. Бұл үрдіс адамзат болашағына тікелей ықпал етері анық.

Бір сөзбен, озық технология күн сайын аса жоғары қарқынмен дамуда. Бұл – XXI ғасырдың ақиқаты. Біз мұны жақсы түсінеміз. Сондықтан заман талабына тез бейімделе алатын зерделі ұрпақ тәрбиелеуге баса мән беріп отырмыз. Бұл бағытта көптеген бастаманы қолға алып жатырмыз.

Биыл тамызда елімізде ЮНЕСКО-ның қолдауымен жасанды интеллект бойынша халықаралық олимпиада өтеді. Аталған білім додасына 100 елден келетін оқушылар мен студенттер қатыспақ. Бұған қоса, елімізде «Дүниежүзілік көшпенділер ойындары», «Болашақ ойындары» сияқты бірегей жобалар кеңінен дәріптелуде. Сондай-ақ осы жылы күзде Астанада тұңғыш рет AI Film фестивалі өткізілмек.

Біз жаңа цифрлық және көлік дәліздерін, мәліметтерді сақтау орталықтарын ашу үшін жүйелі жұмыс жүргізіп жатырмыз. Сол арқылы Ұлы Жібек жолын жаңаша сипатта жаңғыртып, көне ғасырлардағы әйгілі кітапханалардың заманауи нұсқасын ұсынуға мүмкіндік туады. Бұл, шын мәнінде, дәстүр мен жаңашылдық үйлесім тапқан озық заманның көрінісі болмақ.

Қайталап айтамын: тарихтың дәрістері дамуға бет алған болашақпен үндескенде ғана өркендеу жолына түсеміз. Бұл орайда, Алтын Орданың сан қилы тарихы мен тағдыры мемлекеттердің күш-қуаты түрлі мәдениеттерді нәтижелі гуманитарлық және саяси серіктестіктің бірыңғай жүйесіне біріктіре алуынан көрінетінін еске салады.

Осы стратегиялық бағытты ұстана отырып, Қазақстан түркі мемлекеттерінің ынтымақтастығын белсенді түрде дамытуды, аймақ елдерінің экономикалық және технологиялық әлеуетін нығайту үшін Еуразия кеңістігіндегі өзара ықпалдастық идеясын жан-жақты ілгерілетуді жан-жақты қолдайды. Мысалы, 2025 жылы ШЫҒ саммитінде «ТрансАлтай диалогы» бастамасын көтердім. Бұл идея Ресейдің «Алтай – түркілердің ата қонысы» тұжырымдамасымен үйлеседі.

Жалпы, тарихтан тартыс құралын жасауға болмайды. Тарих халықтардың арасын жалғайтын алтын көпір ретінде әділетті әрі қауіпсіз әлем құруға ықпал етуі қажет. Сол үшін ортақ мүдде жолында күш біріктіріп, бірлесе әрекет етуіміз қажет. Бұл мәселеде ғылыми қауымдастық айрықша рөл атқаратыны анық.

Бүгінгі жиында айтылатын салмақты ойлар мен ұтымды ұсыныстар жаңа ғылыми еңбектерге, халықаралық жобалар мен экспедицияларға негіз болатыны сөзсіз. Бұл симпозиумды тұрақты түрде өткізуді жоспарлап отырмыз.

Сіздер алдағы уақытта да осы маңызды жұмысқа мол үлес қоса бересіздер деп ойлаймын. Баршаңызға тағы да зор алғыс айтамын. Шын мәнінде, бүгінгі симпозиумның тарихи мәні айрықша. Осы маңызды жиынның қорытындысы бойынша арнайы қарар қабылданады. Бұл құжат Алтын Орданың тарихы мен мұрасын зерттеу жұмысына тың серпін береді деп сенемін. Еңбектеріңіз жемісті болсын!

akorda.kz

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ АЛТЫН ОРДА МҰРАСЫНА АРНАЛҒАН ТАҚЫРЫПТЫҚ КӨРМЕМЕН ТАНЫСТЫ

Көрменің мақсаты – Алтын Орданың тарихи-мәдени мұрасын жан-жақты насихаттау және оның ғылыми зерттеу аясын кеңейту.

akorda.kz

ПРЕЗИДЕНТТІҢ ЕЛІМІЗДІ АВИАЦИЯЛЫҚ ХАБҚА АЙНАЛДЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ТАПСЫРМАСЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ: ҮКІМЕТ ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫ, СЕРВИС ПЕН ТЕХНИКАНЫ ЖАҢАРТУ БОЙЫНША ЖҰМЫСТЫ КҮШЕЙТЕДІ

Премьер-министр Олжас Бектеновтің төрағалығымен өткен Үкімет отырысында авиация саласын дамыту және цифрландыру мәселелері қаралды. Жиында көлік министрі Нұрлан Сауранбаев, көлік вице-министрі Гүлзат Көбенова, Қазақстанның авиациялық өкімшілігінің басшысы Майкл Дэниел, сондай-ақ Air Astana, TransInfoTech компанияларының, Жалпы мақсаттағы авиация пилоттары қауымдастығының және Шығыс Қазақстан, Павлодар, Маңғыстау және Қостанай облыстары әкімдіктерінің басшылығы баяндама жасады.

Премьер-министр Мемлекет басшысы еліміздің көлік-транзиттік әлеуетін дамытуға ерекше назар аударатынын атап өтті.

«Мемлекет басшысы біздің алдымызға Қазақстанды өңірдегі жетекші авиациялық хабқа айналдыру туралы стратегиялық міндет қойды. Аталған мақсатқа жету үшін қолданыстағы әуежай инфрақұрылымын жаңғырту, отандық және халықаралық әуе компанияларына қолайлы жағдай жасау бағытында ауқымды жұмыстар атқарылуда», — деп атап өтті Олжас Бектенов.

Үкіметте қабылданған шаралар аясында әуе кемелерінің паркі мен ұшу географиясы кеңейіп келеді. Цифрлық шешімдер, соның ішінде жасанды интеллект технологиялары белсенді түрде енгізілуде. Премьер-министр Көлік министрлігі қажетті инфрақұрылымды, сервис пен техниканы үнемі жаңартып, нарық пен технологияларға әрдайым талдау жүргізіп отыруы тиіс екенін атап өтті.

Авиатасымалдардың жаһандық өсуі жағдайында отандық авиация саласын дамыту перспективаларына ерекше назар аударылды. Халықаралық азаматтық авиация ұйымының (ИКАО) стратегиялық жоспарына сәйкес, 2050 жылға қарай жолаушылар саны жылына 12 млрд-тан асады, ал коммерциялық ұшақтардың әлемдік паркі 2034 жылға қарай екі есеге артады. Осыған орай Қазақстан әлемдік авиацияның жаһандық жүйесіне ене отырып, өз орнын иеленуі қажет екені атап өтілді.

Тиісті ведомствоға жаңа халықаралық бағыттарды, атап айтқанда, Еуропалық Одақ елдері мен АҚШ-қа рейстер ашу жұмысын жеделдету қажеттігі, сондай-ақ билет бағасы бәсекеге қабілетті болуы тиіс екені айтылды.

Астанадан ұшатын халықаралық әуе бағыттарына ерекше назар аударған жөн. Осыған орай Көлік министрлігіне Air Astana компаниясымен бірге осы жылдың соңына дейін елордамыздан Токио мен Нью-Йоркке, ал 2027 жылы – Астанадан Лондон, Париж, Рим, Вена сияқты Еуропа елдерінің астаналары мен басқа да қалаларына тікелей әуе қатынастарын ашу тапсырылды. Премьер-министр инвесторлар мен туристер тартуда бұл өте маңызды мәселе екенін атап өтті.

Үкімет Қазақстанға шетелдік әуе компанияларын әкелу, сондай-ақ транзиттік жүк рейстерінің санын арттыру мақсатында авиаотын бағасын барынша тиімді етті. Сонымен қатар Мемлекет басшысының тапсырмасын орындау мақсатында елімізде жүк тасымалдайтын отандық әуе компаниясын құру жобасы жүзеге асырылуда. Биыл қазан айында алғашқы жүк борты Қазақстанға жеткізілуі тиіс. Көлік министрлігіне осы мәселені ерекше бақылауда ұстау тапсырылды.

Сонымен қатар еліміздің авиация саласын одан әрі дамыту үшін кадрлық әлеуетті күшейту қажеттігін атап өтілді. саланы табысты дамыту үшін білікті мамандар қатарын айтарлықтай ұлғайту қажет. Ғылым және жоғары білім министрлігіне Көлік министрлігімен бірлесіп, халықаралық стандарттарға сәйкес келетін авиациялық оқу орталығын құру бойынша шаралар қабылдау тапсырылды. Азаматтық авиация академиясы жаңа деңгейге көтеріліп, сертификатталған және әлем мойындайтын мамандарды дайындауы қажет. Шағын және өңірлік авиация үшін кадрларды даярлау кезінде авиация саласындағы қолданыстағы оқу орталықтарын пайдаланған жөн.

Сондай-ақ ел ішіндегі коммерциялық тасымалдарға түсетін жүктемені азайтуға және азаматтардың қозғалысын ыңғайлы етуге мүмкіндік беретін шағын авиацияны дамыту қажет. Сонымен қатар Көлік министрлігі мен Қазэроавиацияға қазірден бастап әуе көлігінің барлық түрін басқарудың бірыңғай автоматтандырылған жүйесін құру тапсырды.

Отырыс қорытындысы бойынша Премьер-министр мемлекеттік органдарға бірқатар тапсырма берді.

Бірінші. Көлік министрлігі осы жылдың соңына дейін Азаматтық авиацияны дамытудың 2050 жылға дейінгі мастер-жоспарын (СAMP-2050) бекіту жөнінде шаралар қабылдауы қажет.

Шағын және өңірлік авиацияны, пилотсыз әуе көлігін дамыту, сондай-ақ жаңа баламалы отынды пайдалану мен сақтаудың озық технологияларын енгізу шаралары міндетті түрде көзделуі тиіс.

Екінші. Еуропадағы EASA және АҚШ-тағы FAA сияқты әлемдік реттеушілер коммерциялық аэро-такси аппараттарын сертификаттау қағидаларын әзірледі.

Аэро-такси, дрондар мен басқа да ұшу аппараттарының жаңа түрлерін іске қосуға дайын болу керек. Көлік министрлігі биылғы маусым айының соңына дейін қалалық әуе ұтқырлығы (UAM) мәселелері бойынша қажетті заңнамалық түзетулерді қабылдауды қамтамасыз етуі керек.

Үшінші. Шығыс Қазақстан, Маңғыстау, Қостанай, Павлодар облыстарының әкімдіктері белгіленген мерзімдерді қатаң сақтай отырып, Катонқарағай, Зайсан, Кендірлі және Арқалық әуежайларын биыл уақтылы пайдалануға беріп, сондай-ақ Павлодардағы әуежайды жаңғырту жұмыстарын аяқтауы қажет. Жалпы алғанда, Көлік министрлігі әуе компанияларымен және әуежай қызметтерімен бірлесіп, өсіп келе жатқан жолаушылар ағынына сапалы, жайлы әрі жедел қызмет көрсетуді қамтамасыз ету бойынша тұрақты жұмыс жүргізуі керек.

Жалпы үйлестіру жұмысы Премьер-министрдің бірінші орынбасары Нұрлыбек Нәлібаевқа жүктелді.

primeminister.kz

ЖЕТИСУДАҒЫ БІР АУЫЛДА ЕКІ БІРДЕЙ ӘЛЕУМЕТТІК НЫСАН ЖАҢАРДЫ

Ескелді ауданы Елтай ауылында қос бірдей әлеуметтік нысан жаңарды. Атап айтқанда, С. Сейфуллин атындағы мектепке дейінгі шағын орталығы бар орта мектептің күрделі жөндеуі аяқталса, медициналық қызмет көрсетуге арналған дәрігерлік амбулатория жаңадан салынып, қолданысқа берілмек. Ескелді ауданына барған жұмыс сапары барысында облыс әкімі Бейбіт Исабаев аталған нысандарда болды, - деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Елтай ауылындағы С. Сейфуллин атындағы орта мектеп 1986 жылы салынған. Мұндағы құрылыс жұмыстары өткен жылдың мамыр айында басталған болатын. Бүгінгі күнде дайындық деңгейі – 95 %. Қазір жұмысшылар кабинеттерді, дәліз бен фойені тазарту жұмыстарын атқарып жатыр. Мектеп директоры Венера Толымбекова ғұмараттың жөндеуден кейінгі ішкі жағдайымен таныстырып, нысанның алдағы жұмысы туралы баяндады.

- Қазіргі таңда бізде 552 оқушы бар. Әзірге оқушылар көрші ауылдағы мектептерге оқып жатыр. Оқушылар үшін мектеп автобусымен арнайы тасымал ұйымдастырылған. Жаңа оқу жылынан өз мектебімізде оқитын болады, - деді мектеп басшысы.

Облыс әкімі ғұмаратты аралап көріп, сыртқы абаттандырылу жұмыстарының жоспары жайлы сұрап білді. Жауапты тұлғаларға аумақты кесалдандыруға, көк шөп, отырғызып, оны суаруда сауатты көзқарас қажет екенін айтты. Алдағы уақытта мұндай үлкен мектептердегі құрылыс жұмыстарын жобалау кезінде жасыл желегін күтіп-баптауға автоматты суару жүйесін жобалау бірге қарастыру керектігін тиісті басқармаларға ескертті. «Жөндеу жұмыстарын сапалы аяқтап қана қоймай, білім ошағының айналасында балаларға, ата-аналарға, педагогтар үшін ыңғайлы, қауіпсіз әрі әдемі орта қалыптастыру да маңызды», - деді Б. Исабаев.

Мұнан соң облыс әкімі Елтай ауылында жаңадан салынған ауылдық дәрігерлік амбулаторияға барды. Бұған дейін мұндағы медициналық нысан ескі ғұмаратта отырған. Сондықтан жаңа нысанның салынуы тұрғындар үшін қуанышты жаңалық болып отыр. Ғұмарат барлық қажетті медициналық құралдармен жабдықталған. Мұнда 1 дәрігер, 5 медбике, 1 акушерка, басқа да мамандарды қосқанда жалпы саны 13 адам жұмыс істейді. Сондай-ақ күндізгі стационар қарастырылған. Соның арқасында жергілікті халық бұрынғыдай аудан орталығына сабылудың машақатынан құтылмақ. Ауыл тұрғыны Нұртай Қайырбаев жаңа амбулаторияның жанында тұрады. Ол тұрғындардың атынан ауылдағы мәселелерге көңіл бөлінгеніне ризашылығын білдірді.

- Бұрын біздегі медициналық нысан ескі, шағын ғұмаратта болған. Жаңа амбулаториямен оны салыстыруға келмейді. Менің төрт балам, жеті немерем бар. Бізге мектептің, амбулаторияның жақын болғаны жақсы, өйткені бұл ауылда тұратын азаматтар үшін өмір сүруге қолайлы жағдай жасалғаны маңызды. Қазіргі кезде ауылымыз барған сайын жақсы жағына өзгеріп жатыр, оны халық көзімен көріп, сезініп отыр, - деді ол.

Нысандағы жұмыс кабинеттерін аралап көрген облыс әкімі құрылыстың сапасына оң баға берді. Алдағы уақытта ғұмаратты табиғи газға қосу қажеттігін, ал қатты отынмен жылыту жүйесі баламалы жылу көзі ретінде сақталып тұрғаны жөн екенін айтты. Сондай-ақ ауланы абаттандыру жұмыстарына ерекше назар аударуды тапсырды. Нысан қолданысқа дайын.

Фотограф: Дмитрий Ерофеев

Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫНА – 4 ЖЫЛ: 4 ҚАЗАНДЫҚ ІСКЕ ҚОСЫЛЫП, 1 МЫҢ ШАҚЫРЫМНАН АСТАМ СУ ҚҰБЫРЫ, ЖЫЛУ ЖӘНЕ ЭЛЕКТР ЖЕЛІЛЕРІ ЖАҒАРТЫЛДЫ

Жетісу облысы құрылғаннан бері өңірде Үштөбе, Үшарал, Талдықорған қалалары мен Балпық би ауылында жылу көздерін салу және қайта жаңғырту бойынша 4 жоба іске асырылды. Ал биыл Талдықорған қаласында тағы бір жаңа көшеішілік қазандық пайдалануға беріледі. Сондай-ақ осы кезеңде мың шақырымнан астам су құбыры, жылу және электр желілері жаңартылып, олардың тозу деңгейін төмендетуге мүмкіндік туды. Әлеуметтік саладағы 35 нысан газға көшірілді, – деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Атап айтқанда, облыстық энергетика және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы басқармасының мәліметінше, 2022–2025 жылдары Жетісу облысында Балпық би және Қарабұлақ ауылдарында, сондай-ақ Талдықорған, Текелі, Үштөбе және Үшарал қалаларында 33,8 шақырым жылу желілеріне жөндеу жұмыстары жүргізілді. Соның нәтижесінде жылумен жабдықтау желілерінің тозу деңгейі 45%-ға дейін төмендетілді.

2026–2027 жылдардағы жылыту маусымына дайындық аясында 10,4 шақырым жылу желілерінің жөндеу жоспарланып отыр. Жоспарланған жұмыстар нәтижесінде жылу желілерінің тозу деңгейін 42%-ға дейін төмендету көзделген.

– Биыл Талдықорған қаласында қуаты сағатына 49 Гкал болатын көшеішілік қазандықтың құрылысы жалғасуда. Нысанның дайындығы 60% шамасында. Сонымен қатар жаңа қазандықты толыққанды қосу үшін ұзындығы 2,5 шақырым жылу желілерін салу жобасы қатар жүзеге асырылып жатыр. Жобаны 2026 жылдың қазан айында аяқтау жоспарланған. Сондай-ақ «Береке» коттедж қалашығында қуаты сағатына 17 Гкал болатын қазандық салу көзделуде. Аталған жобаны іске асыруға жергілікті бюджеттен қаражат бөлінді, – деді Айдос Бекетаев.

Бұдан бөлек, облыс орталығын жылумен қамтамасыз ететін негізгі жылу көзі саналатын «Басқуат» жылу қазандығына түсетін жүктемені азайту бағытындағы шаралар да жалғасып жатыр.

Сөйтіп 2025–2026 жылдардағы жылыту маусымына дайындық аясында екі қазандыққа күрделі жөндеу жүргізіліп, 5,3 шақырым жылу желілері жөндеді. Ал 2026 жылға тағы екі қазандықты күрделі жөндеуден өткізу, 5,5 шақырым жылу желілерін жөндеу, сондай-ақ Ұлттық жоба аясында 4,9 шақырым магистралды желілерді қайта жаңғырту бойынша екі жобаны іске асыру жоспарланған. Соның нәтижесінде биылғы жылдың қорытындысы бойынша Талдықорған қаласындағы жылу желілерінің тозу деңгейін 51%-ға дейін төмендету көзделіп отыр.

Сонымен қатар жеке инвестициялар есебінен «Басқуат» жылу қазандығы базасында электр қуаты 84 МВт және жылу қуаты сағатына 70 Гкал болатын газтүрбиналық станцияның құрылысы жүргізілуде. Жобаның бірінші кезеңі толық аяқталды. Екінші және үшінші кезеңдерін іске асыру 2026–2027 жылдарға жоспарланған. Жоба жүзеге асқан жағдайда қазандыққа түсетін жүктеме шамамен қосымша 50%-ға төмендейді.

«Жылумен жабдықтау саласындағы тағы бір маңызды жоба Текелі қаласында жүзеге асырылып жатыр. Жеке инвестициялар есебінен ЖЭО-ны жаңғырту және кеңейту жобасы қолға алынған. Жоба аясында жалпы электр қуаты 53 МВт және жылу қуаты сағатына 48 Гкал болатын газтүрбиналық станция салу көзделген. Жұмыстың бір бөлігі аяқталды, ал жобаны толық аяқтау биылға жоспарланып отыр. Соның нәтижесінде Текелі қаласы үшін қосымша жылу энергиясының резерві құрылып, өңір қосымша электр қуатымен қамтамасыз етіледі. Сонымен қатар ЖЭО жабдықтарының тозу деңгейі екі есеге төмендейді», – деді басқарма өкілдері.

Бұдан бөлек, көпқабатты тұрғын үйлер мен әлеуметтік сала нысандарын газбен жылыту жүйесіне көшіру жұмыстарын жүйелі жүргізу де маңызды бағыттардың бірі болып отыр.

Осылайша, 35 көпқабатты тұрғын үйге 14 блокты-модульді қазандық орнатылып, соның арқасында 1650-ден астам абонент қауіпсіз әрі тұрақты жылумен қамтамасыз етілді. Сонымен қатар 2022 жылдан бері әлеуметтік саладағы 35 нысан газбен жылыту жүйесіне көшірілді.

Атап өтсек, жылумен жабдықтаудың сенімділігін арттыруға, экологиялық ахуалды жақсартуға және тұрғындар мен әлеуметтік мекемелер үшін қолайлы жағдай жасауға бағытталған жұмыстар өңір басшылығының тұрақты бақылауында.

Фотографтар: Жеңіс Ысқабай, Дмитрий Ерофеев.

Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

СӨЗ ӨНЕРІНІҢ ЖАРЫҚ ЖҰЛДЫЗЫ

Шөмішбай Сариев 80 жыл Шөмішбай Сариев – қазақ поэзиясында өзіндік үні мен өрнегі бар көрнекті ақын. Оның шығармашылығы ұлттық рух пен адам жанының нәзік иірімдерін шебер жеткізіумен ерекшеленеді. Ақын 1946 жылы дүниеге келіп, қазақ әдебиетінің дамуына субелі үлес қосты. Жастайынан жыр әлеміне жақын болып, өз талантын ерте танытты. Оның өлеңдері оқырман жүрегіне жол тауып, халық арасында кеңінен таралды. Шөмішбай Сариевтің шығармаларында туған жерге деген сүйіспеншілік, адамгершілік құндылықтар, махаббат пен өмірдің мәні кеңінен жырланады. Оның әрбір өлеңінен шынайылық пен терең сезім байқалады. Оның шығармалары бірқатар шет тілдерге аударылып, шетел оқырманына жол тартқан. 2000 жылы Шөмішбай Сариев

Бухарестте «ЮНЕСКО» ұйымдастырған дүние жүзілік ақындар симпозиумына Қазақстан мен Орта Азия атынан барған санаулы тұлғалардың бірі болды. Сонымен қатар, қазақ ақындары арасында тұңғыш рет «Ғашықтар жыры» және «Бозжорға» атты авторлық жарық көрген. «Қазағымның күйлері-ай», «Сәлем саған туған ел», «Домбыра», «Қарағым-ай», «Сарыарқа», «Аралдан ұшқан аққулар», «Атамекен-ай», «Аққу сенім», «Жер-Ана», «Ән жүрегім туған ел», «Үкілі домбыра», «Дос керек», «Бозжорға», «Өзің күйе Алматым», «Ойлан, балам», «Еркеледін сен», «Дала гүлі» - атты бірнеше өн-өлеңдердің авторы. 2008 жылы Парижде өткен «Ақындар көктемі» фестиваліне қатысып, оның өлеңдері 80 елге француз радиосы арқылы таралды. Сонымен қатар, француз тілінде «Дала желі» атты кітабы жарық көрді. 2018 жылы Нью-Йоркте өткен тұңғыш Қазақ әдебиеті форумына қатысып, «Сәлем саған, туған ел» кітабының тұсаукесерін өткізді. «Әр күнім менің - мүшәйра»

- дейді ақын. «Мұшайра» – жүйрік ақын көңілін уақытпен жарыстырған бәйге. Ақынның пайымдауынша, дүниедегі ең жүйрік - өмірдің өзі. Шөмішбай Сариев - жаңа замандағы соны да, жаңа сезімдерін де, ой-пікірлерін де, философиялық ой-толғамдарын да жаңалықтар бар. Жаңалық бар жерде - өмір бар. Өмір бар жерде поэзия бар екендігі ақиқат екендігін дәлелдейді. Ақын тек поэзиямен ғана шектелмей, көптеген танымал әндердің мәтінін жазып, қазақ эстрадасының дамуына да үлес қосты. Ақынның еңбегі бағаланып «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері» атағы берілді. Бұл – оның шығармашылық жолының жоғары бағаланғанының айқын дәлелі. Бүгінде Шөмішбай Сариевтің мұрасы – жас ұрпақ үшін рухани тәрбие көзі. Оның жырлары оқырманды ойландырып, ұлттық құндылықтарды қадірлеуге үндейді. Сондықтан ақын кітапханалар мен білім ордаларында кеңінен насихаттау – маңызды міндеттердің бірі. Шөмішбай Сариев – қазақ әдебиетінің алтын қорына енген тұлға. Оның жырлары уақыт өткен сайын өз маңызын жоймай, оқырман жүрегіне мәңгі сақтала бермек. Ж.Кунузбаева, Елтай ауылдық кітапханасының кітапханашысы

J- LEAGUE ЖОБАСЫНЫҢ РЕСМИ АШЫЛУ САЛТАНАТЫ

2026 жылдың 16 мамырында Ескелді ауданына қарасты Қарабұлақ ауылында жасөспірімдер арасында бұқаралық спортты дамытуға бағытталған «J-LEAGUE» жобасының салтанатты ашылуы өтті. Жоба аясында аудан жастарын спортқа баулу, салауатты өмір салтын насихаттау және бұқаралық спортты дамыту мақсат етілген. Ашылу рәсімінен кейін ұлдар арасында футболдан «Былғары доп», қыздар арасында волейболдан «Шұбар доп», сондай-ақ баскетболдан «Алтын доп» лигалары бойынша іріктеу кезеңінің ойындары бастау алды. Аталған жарысқа аудан көлеміндегі 18 команда қатысып, 200-ға жуық жас спортшы өзара мықтыны анықтау үшін бақ сынауда. Бұл бастама жастардың спортқа деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың бір-бірімен тәжірибе алмасуына және шеберлігін жетілдіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар жоба жасөспірімдер арасында достық, ұйымшылдық пен командалық рухты нығайтуға бағытталған маңызды спорттық алаңға айналууда. Ал жарыс нәтижесінде үздік шыққан командалар келесі кезеңде аудан намысын қорғау құқығына ие болады. «J-LEAGUE» жобасы – жас ұрпақтың спорттық әлеуетін дамытуға бағытталған маңызды қадам болып табылады.

Г.Омарова, «Жетісу облысының бұқаралық спортты дамыту және спорттық іс-шараларды өткізу спорт клубы» КММ-сі Ескелді аудандық филиалының басшысы

ҚАЗАҚ ӨНЕРІНІҢ БҰЛБҰЛЫ

Қазақ халқының ән өнері- ұлттың рухани байлығы мен мәдениетінің мұрасы. Сол өнерді асқақтатып, халық жүрегіне жеткізген бірегей тұлғалардың бірі-Дәнеш Рақышев. Әсем даусымен, терең орындаушының шеберлігімен қазақ қазақ мәдениетінің тарихында мәңгілік із қалдырған өнер саңлағының туғанына 100 жыл толып отыр. Дәнештің әкесі Рақыш әнші, домбырашы, сырнайшы болған және бала кезінде Әсет, Шашубай сынды әнші-ақындардан тәлім алған. Рақыштың әнші болуына өз әкесі мен ескен ортасының өнегесі игі ықпал еткен. Бүгінде есімі қазақ мәдениетімен бірге аталып, өнердегі еңбегі ұрпаққа үлгі болып келеді. Қазақ халқы үшін Дәнеш Рақышевтың есімі- өнерге адалдықтың, ұлттық дәстүрді құрметтеуді және ән арқылы халық рухын көтерудің символы. Оның орындауындағы көптеген әндер халық арасында кең таралып, сүйікті әндерге айналды. Д.Рақышевтың музыкалық шығармашылығы ұлттық болмысты танытуда көркемдік нақышымен, музыкалық педагогикалық маңызының тереңдігімен, қайталанбас әншілік дәстүрімен құнды. Сондықтан да, әншінің музыкалық шығармашылығының қайталанбас әншілік, сазгерлік мәнері ерекше. Дәнештің репертуарында Үкілі Ыбырайдың «Аңшының әні», Әсеттің «Ардақ», «Мақпал», «Ахау, жалған» сынды әндері бар. Ал өзінің жеке әндерінен «Шаттық толқыны», «Мақтанышты елім бар», «Жер сұлуы- Жетісу», «Туған жер» атты туындылары бар. Шара барысында «Мақпал» әні шырқалды. Дәнеш Рақышев-қазақ ән өнерінің бұлбұлы қазақ рухани мұрасын асқақтатқан ұлы тұлға. Оның шығармалары мен өнері мен мәдениетінің мәңгілік қазынасы болып қала береді. Ж.Умирбекова, Қоңыр ауылдық кітапханасының кітапханашысы

ШЫНАЙЫ ЕҢБЕКТІҢ ЖАРҚЫН ҮЛГІСІ

ҮМІТІМДІ ҮКЛЕГЕН – ҚАЛАМЫМ

Назым Алмасқызы – еңбекқорлық пен талғампаздықты қатар ұштастырған, өз ісінің нағыз шебері.

2019 жылы өзінің «Deco Lux TDK» атты жеке ісін ашып, мерекелік кештерді, мейрамханалар мен түрлі ғұмараттарды сәнді безендірумен айналыса бастады. Оның әрбір жұмысы нәзік талғам мен ерекше стильдің көрінісіне айналды.

2020 жылы той индустриясына жаңа леп әкеліп, «Naz» той орталығын құрды. Қысқа уақыт ішінде бұл орталық кәсіби деңгейде қызмет көрсететін, сенімге және сұранысқа ие шығармашылық ұжымға айналды. Бүгінгі таңда 300-ге жуық тойды жоғары деңгейде ұйымдастырып, көптеген тұрақты клиенттер мен оқырмандары бар той орталығы. «Naz» той орталығы бұл тек қызмет көрсету ғары емес, әрбір қуанышты сәтті

есте қаларлық мерекеге айналдыратын өнер ордасы. Үйлену тойы, қыз ұзату, мерейтой секілді маңызды күндерді ерекше форматта өткізіп, әрбір тапсырыс берушінің жүрегінен орын таба білді.

Назым Алмасқызы «Ескелді ауданы әкімінің ауданы мәдениет үйі» МКҚК-на қарасты Көкжазық ауылдық мәдениет үйінің әдіскері қызметін атқарады. Аудандық мәдениет үйі жанынан құрылған «Аралас» вокал тобының мүшесі, жеке дауыстағы орындаушы. Қазіргі таңда Ескелді ауданының талантты әншісі Асылбеков Дәуренмен бірге «DN» тобын құрды, репертуаларында 30-дан аса қазақ

композиторларының әндері бар.

2025 жылы «Жер жәннаты – Жетісу» атты облыстық телевизиялық бағдарламада «Аралас» вокалдық тобымен бірге ұлттық өнердің інжу-маржаны – ауылдың алты ауызын нақышына келтіре орындап, көрерменнің ыстық ықыласына бөленді. Сонымен қатар, аталмыш бағдарлама аясында Ескелді ауданының бас жүлдені жеңіп алып, 5 миллион теңге ұтып алуына зор үлесін қосып, өзінің талантты мен еңбегінің нәтижесін айқын көрсетті.

Сахна мен ән әлемін серік еткен өнер иесі тек орындаушылықпен шектелмей, қолөнердің де қыр-сырын терең меңгерген жан. Ол – талғам мен шеберлікті ұштастыра білген нағыз шығармашылық иесі.

Өз қолынан шыққан әрбір сахналық костюм – ерекше идея

Комекова Ардақ Шаймерденқызы
Аудандық мәдениет үйінің әдіскері

МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІ КҮНІ

Мәдениет – ұлттың рухани айнасы, халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан салт-дәстүрі мен өнерінің, әдебиеті мен тарихының көрінісі. Ал өнер – адамзаттың жан дүниесін байытып, қоғамды ізгілікке, сұлулыққа тәрбиелейтін құдіретті күш. Осы мәдениет пен өнер саласында еңбек етіп жүрген азаматтардың еңбегін бағалау мақсатында Қазақстанда жыл сайын Мәдениет және өнер қызметкерлері күні аталып өтеді. Бұл мереке – руханият саласының майталмандарына көрсетілген үлкен құрмет пен алғыс.

Мәдениет пен өнердің қоғамдағы орны

Мәдениет пен өнер – кез келген мемлекеттің рухани дамуының негізі. Халықтың тілі, әдебиеті, музыкасы, театры, киносы мен ұлттық дәстүрлері ұлттың болмысын айқындайды. Өнер адам бойындағы адамгершілік қасиеттерді дамытып, жастарды тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады.

Қазақ халқы ежелден өнерді ерекше қастерлеген. Домбыраның күмбірі, жыраулардың толғауы, ақындардың жырлары халқымыздың рухани байлығы болып саналады. Ұлы тұлғаларымыз – Абай Құнанбайұлы, Жамбыл Жабаев, Құрманғазы, Шоқан Уәлиханов сынды қайраткерлер қазақ мәдениетінің дамуына өлшеусіз үлес қосты. Бүгінде олардың жолын жалғастырып жүрген мәдениет қызметкерлері ел руханиятын дамытуда аянбай еңбек етуде.

Мәдениет және өнер қызметкерлерінің еңбегі

Мәдениет және өнер саласының қызметкерлері – халыққа рухани азық сыйлайтын жандар. Олардың қатарында кітапханашылар, мұражай қызметкерлері, театр әртістері, әншілер, бишілер, режиссерлер, суретшілер, композиторлар және мәдениет

мұражай қызметкерлері, театр әртістері, әншілер, бишілер, режиссерлер, суретшілер, композиторлар және мәдениет үйлерінің мамандары бар.

Кітапханашылар жастарды білімге баулып, кітап арқылы рухани тәрбие береді. Театр актерлері көрерменге өмірдің мәнін түсіндіретін қойылымдар ұсынып, адамның сезіміне әсер етеді. Әншілер мен күйшілер халықтың жан дүниесін тебірентіп, ұлттық өнерді насихаттайды. Ал мұражай қызметкерлері тарихи мұраларды сақтап, келер ұрпаққа жеткізеді.

Олардың еңбегі сырт көзге жеңіл көрінгенімен, үлкен жауапкершілік пен шығармашылықты талап етеді. Өнер адамдары халықтың көңіл-күйіне әсер етіп қана қоймай, елдің мәдени деңгейін көтеруге үлес қосады.

Қазақстандағы мәдениеттің дамуы

Тәуелсіздік жылдарында Қазақстанда мәдениет саласына ерекше көңіл бөлініп келеді. Елімізде көптеген театрлар, кітапханалар, мәдениет үйлері мен мұражайлар жаңартылып, ұлттық өнерді қолдау бағытында түрлі бағдарламалар жүзеге асырылуда. Қазақ киносы мен музыкасы халықаралық деңгейде танылып, талантты жастар әлемдік сахналарда өнер көрсетіп жүр.

Сонымен қатар ұлттық құндылықтарды сақтау мен насихаттау мақсатында түрлі фестивальдер, айтыстар, концерттер ұйымдастырылады. Бұл шаралар жастардың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын арттырып, рухани сана-ни қалыптастыруға ықпал етеді.

Мерекенің маңызы

Мәдениет және өнер қызметкерлері күні – руханият саласы мамандарының қоғамдағы рөлін айқындайтын ерекше күн. Бұл күні мәдениет қызметкерлеріне құрмет көрсетіліп, олардың еңбегі бағаланады. Үздік мамандар марапатталып, концерттік бағдарламалар мен мәдени іс-шаралар өткізіледі.

Бұл мереке жастарға өнердің қадірін түсінуге, мәдениетке құрметпен қарауға тәрбиелейді. Өйткені мәдениеті жоғары елдің болашағы да жарқын болады.

Қорытындылай келе, мәдениет пен өнер – ұлттың рухани тірегі. Мәдениет және өнер қызметкерлері халықтың рухани байлығын сақтап, оны болашақ ұрпаққа жеткізетін маңызды тұлғалар. Олардың еңбегі әрдайым құрметке лайық. Сондықтан бұл мереке – тек мәдениет саласы мамандарының ғана емес, бүкіл халықтың ортақ мерекесі.

Руханият саласында еңбек етіп жүрген барлық азаматтарға шығармашылық табыс, зор денсаулық және толағай жетістіктер тілейміз!

Қазақ әдебиетінің өркендеуіне өзіндік үлесін қосқан қаламгерлердің бірі – Қыдыр Байдүсенов. Быыл жазушының туғанына 75 жыл толып отыр. Қыдыр Байдүсенов – өмір шындығын көркем тілмен өрнектеп, адам жанының нәзік қырларын терең суреттей білген қалам иесі. Оның шығармаларында туған жерге деген сүйіспеншілік, адамгершілік құндылықтар, адалдық пен еңбекқорлық секілді асыл қасиеттер кеңінен көрініс табады. Жазушының туындылары оқырманын ойландырып қана қоймай, рухани байыта түседі. Қаламгердің әрбір шығармасы – оның жүрек үні, өмірге деген көзқарасының айнасы. Қалам – оның сырласы, мұңдасы, үмітін жеткізер сенімді серігі болды. Ол өз еңбектері арқылы қоғамдағы өзекті мәселелерді көтеріп, оқырманды ізгілікке, парасаттылыққа үндеді.

Жазушы «Ауылым Сарноқайдың бөктерінде», «Қошқар мінген Қожбан» және өзге де шығармалар жинағын халыққа ұсынды. Көлемі шағын, мазмұны- терең болып келетін туындылары халық жадында қалмақ. Танымыз сағат барысында жазушының өмір жолы мен шығармашылық кезеңдері кеңінен таныстырылып, оның таңдаулы шығармаларынан үзінділер оқылды. Оқушылар арасында пікір алмасу, әдеби талдау жұмыстары жүргізіліп, жас ұрпақтың әдебиетке деген қызығушылығы арттырылды. Қыдыр Байдүсеновтің шығармашылық мұрасы – ұлттық руханиятымыздың құнды қазынасы. Осындай тағылымды шаралар арқылы біз жас ұрпақтың бойына әдебиетке деген сүйіспеншілікті сіңіріп, елін, жерін қадірлейтін саналы азамат тәрбиелей аламыз. Жазушының қаламынан туған асыл дүниелер әлі де талай буынға рухани азық болары сөзсіз.

Р.Бектуганова,
Сырымбет ауылдық кітапханашы.

ЖАЗҒЫ ДЕМАЛЫС – ЖАНҒА ТЫНЫШТЫҚ, ӨМІРГЕ ЖАҢА ТЫНЫС!

Жаз мезгілі – жылдың ең жарқын әрі көпшілік асыға күтетін шағы. Күннің шуағы молайып, табиғат ерекше құлпырып, адам жаны да сергіп сала береді. Әсіресе оқушылар мен студенттер үшін жазғы демалыс – ұзақ оқу жылынан кейінгі еркіндік пен тынығудың уақыты. Бірақ жазғы демалыс тек қана тынығу емес, ол – адамның өзін

дамытуына, жаңа әсер алуына және өмірге басқаша көзқараспен қарауына мүмкіндік беретін ерекше кезең.

Жазғы демалыстың ең басты ерекшелігі – уақыттың еркіндігі. Күнделікті сабақ, ерте тұру, тапсырма орындау сияқты міндеттер азайып, адам өз қалауын жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Біреулер ауылға барып, ата-әжесінің қасында болады. Ауылдың таза ауасы, кең даласы, табиғатпен етене араласу – қаланың қарбалас тіршілігінен мүлде бөлек әлем. Таңертең құстың дауысымен оянып, кешке жұлдызға толы аспанды тамашалау адамға ерекше әсер сыйлайды. Мұндай сәттер адамның жан дүниесін тыныштандырып, табиғаттың қадірін түсінуге үйретеді.

Ал кейбір адамдар үшін жаз – саяхат маусымы. Жаңа жер көру, өзге мәдениетпен танысу, түрлі адамдармен араласу адамның ой-өрісін кеңейтеді. Тауға шығу, көл жағасында демалу немесе тарихи орындарды аралау – мұның бәрі ұмытылмас естеліктер қалдырады. Саяхат кезінде адам тек демалып қана қоймай, өмірлік тәжірибе жинайды, қиындықтарды жеңуді үйренеді және өз мүмкіндігін таниды.

Жазғы демалыстың тағы бір маңызды жағы – өзін-өзі дамытуға берілетін мүмкіндік. Кей адамдар жазда кітап оқып, жаңа тіл үйреніп, спортпен айналысып немесе шығармашылықпен шұғылданады. Себебі адамның болашағына әсер ететін үлкен жетістіктер кейде дәл осындай бос уақытта басталады. Жаз – жаңа мақсат қоюдың, армандарға қадар жасаудың тамаша кезеңі.

Сонымен қатар жазғы демалыс адамдар арасындағы қарым-қатынасты да нығайтады. Отбасымен бірге өткізілген уақыт, достармен серуендеу, туған-туыспен кездесу – адамның көңіл күйіне ерекше жылулық сыйлайды. Қазіргі технология дамыған заманда адамдар бір-бірімен аз сөйлесіп, уақытты көбіне телефонмен өткізеді. Ал жазғы демалыс шынайы эмоция мен тірі қарым-қатынастың қадірін сезіндіреді.

Дегенмен жазғы демалысты тек бос өткізу дұрыс емес. Уақыт – адам өміріндегі ең қымбат байлық. Сондықтан демалысты пайдалы істермен ұштастыра білген жөн. Өйткені жақсы өткізілген жаз адамға жаңа күш, жаңа шабыт және келесі оқу жылына немесе еңбек кезеңіне зор мотивация береді.

Қорытындылай келе, жазғы демалыс – жай ғана уақытша тынығу емес. Ол – адамның рухани демалып, табиғатпен үндесіп, өз-өзін тануына мүмкіндік беретін өмірдің ерекше кезеңі. Әрбір жаз адамның жадында жарқын естелік болып қалуы керек. Себебі балалық шақтың ең әдемі сәттері көбіне дәл осы жаз мезгілімен байланысты.

01.05.2026 ЖЫЛҒЫ ЖАҒДАЙ БОЙЫНША "ҰЛТТЫҚ ҚОР – БАЛАЛАРҒА" БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА ҚАРАЖАТ ҚАЛАЙ ПАЙДАЛАНЫЛДЫ

2026 жылдың 1 мамырындағы жағдай бойынша 2024 жылғы 1 ақпаннан бастап нысаналы жинақ алу бойынша 297 895 өтініш орындалып, жалпы сомасы 53,09 миллион АҚШ долларынан астам қаражат уәкілетті операторларға аударылды. Олар, өз кезегінде, қаражатты 18 жасқа толған өтініш беруші азаматтардың банктік шоттарына есептейді.

Оның ішінде тұрғын үй жағдайын жақсарту мақсатында 33,39 млн АҚШ долларына 187 597 өтініш, білім беру ақысын төлеу үшін 19,70 млн АҚШ долларына 110 298 өтініш қанағаттандырылды.

Естеріңізге сала кетейік, нысаналы жинақтарды алушы барлық соманы немесе оның бір бөлігін ғана пайдалануға құқылы, пайдаланылмаған сома нысаналы жинақтау шотында (НЖШ) қалады.

Тұрғын үйді жақсартуға арналған қаражатты пайдаланудың ең танымал қосалқы мақсаттары: одан әрі жинақтау үшін тұрғын үй құрылысы жинақтарындағы салымды толықтыру (32,72 млн АҚШ долларына 183 436 өтініш орындалды), тұрғын үй сатып алуға ипотекалық тұрғын үй қарызын алу үшін бастапқы жарнаны енгізу – 232,77 мың АҚШ долларына 1425 өтініш, азаматтық-құқықтық мәмілелер бойынша меншікке тұрғын үй сатып алу (түпкілікті есеп айырысу) – 156,59 мың АҚШ долларына 989 өтініш.

Білім беру ақысын төлеу шеңберіндегі ең танымал қосалқы мақсаттар: Қазақстан Республикасының аумағында орналасқан білім беру ұйымдарының білім беру қызметтеріне үлестермен (әрбір академиялық кезең немесе оқу жылы үшін) немесе толық көлемде бір мезгілде (бүкіл оқу мерзімі үшін) ақы төлеу (18,51 млн АҚШ долларына 101 899 өтініш орындалды), білім беруге жинақтау салымы туралы шарт бойынша білім беруге жинақтау салымын толықтыру (801,29 мың АҚШ долларына 5 796 өтініш орындалды), шетелдік білім беру ұйымдарының білім беру қызметтеріне үлестермен (әрбір академиялық кезең немесе оқу жылы үшін) немесе толық көлемде біржолғы (бүкіл оқу мерзімі үшін) ақы төлеуге (308,59 мың АҚШ долларына 2 075 өтініш орындалды) төлем жасау.

Нысаналы жинақтарды тұрғын үй жағдайларын жақсарту және (немесе) білім алуға ақы төлеу мақсатында төлеу туралы уәкілетті операторлар мен өңірлер бөлінісіндегі толық ақпаратпен enpf.kz сайтында танысуға болады.

Естеріңізге сала кетейік, 2025 жылдың қорытындысы бойынша қазақстандық бір балаға 130,71 АҚШ доллары кезекті есептеу жүргізілді. 2024 жылы – 129,38 АҚШ доллары, 2023 жылы - 100,52 АҚШ доллары мөлшерінде қаражат аударылған болатын.

18 жасқа дейінгі балаларға жыл сайын Ұлттық қордан бөлінетін сомалар олардың БЖЗҚ-да ашылған шоттарында ескерілетін нысаналы талаптар түрінде есептеледі. Бұл ретте, заңнамаға сәйкес, жас қазақстандықтарға есептелген сомалар Ұлттық қор активтерінің құрамында қалады және инвестициялануын жалғастырады. Одан әрі инвестициялау нәтижесінде жыл сайын әрбір баланың нысаналы талаптарының сомасы алынған инвестициялық табыс есебінен қосымша өседі.

Нәтижесінде бағдарламаға қатысатын балада барлық жинақталған нысаналы талаптардың жиынтық сомасы (жыл сайын қосымша есептелетін инвестициялық кірісті қоса алғанда) :

- үшінші жыл - 370 доллар 56 цент;
- екінші жыл - 263 доллар 93 цент;
- бірінші жыл қатысып отырған баланың шотында 130 доллар 71 цент.

18 жасқа толмаған баланың бағдарламаға қатысуы туралы ақпаратты оның ата-анасы және өзге де заңды өкілдері kids.enpf.kz сайтында баланың ЖСН бойынша, eGov.kz электрондық үкімет порталындағы жеке кабинетте, сондай-ақ eGov Mobile және кейбір екінші деңгейдегі банктердің мобильді қосымшаларында тексере алады.

Егер балаларға 2025 есепті жылы есептелген нысаналы талаптар туралы ақпарат көрсетілмесе, онда мобильді қосымшалардағы құжаттарды төменде көрсетілген жолмен жаңарту қажет:

-eGov Mobile қосымшасында: "Цифрлық құжаттар" - "Отбасы" - "Құжаттар тізімін жаңарту" - "Ұлттық қордан есептеулер";

-екінші деңгейдегі банктердің мобильді қосымшаларында, мысалы Kaspi.kz: "Мемлекеттік қызметтер" - "Барлық құжаттар" - "Құжаттар тізімін жаңарту" - "Ұлттық қордан есептеулер".

Ағымдағы жылы 18 жасқа толған немесе толатын балаларға есептелген нысаналы талаптар туралы мәліметтердің заңды өкілдің жеке кабинетінде көрсетілмеуі нысаналы талаптардың нысаналы жинақтарға (НЖ) айналуына байланысты. Осыған орай, есептелген қаржы туралы ақпаратқа қол жеткізу құқығы тікелей НЖ алушыға, яғни 2026 жылы 18 жасқа толған немесе толатын азаматқа беріледі. Аталған азаматтар НЖ туралы ақпаратты Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры интернет-ресурсындағы немесе электрондық үкімет порталындағы жеке кабинеті арқылы өз бетінше алуы тиіс. Ал 18 жасқа толғаннан кейін НЖ төлемдерін тұрғын үй жағдайларын жақсарту және (немесе) білім алу ақысын төлеу мақсатында алу үшін уәкілетті операторға жүгініп, АҚШ долларымен банктік шот ашып, онлайн-өтініш беруі қажет.

Бүгінгі күні уәкілетті операторлар: -"Отбасы банкі" АҚ (тұрғын үй және білім алу ақысын төлеу), -"Халық банкі" АҚ (білім алу ақысын төлеу), -"Банк ЦентрКредит" АҚ (білім алу ақысын төлеу).

Нысаналы талаптарға қатысушы көмелетке толмаған балалар және нысаналы жинақтарды көмелетке толған алушылар бойынша, сондай-ақ нысаналы жинақтарды тұрғын үйге және (немесе) білім алуға пайдалану жөніндегі статистикамен enpf.kz сайтында танысуға болады.

kids.enpf.kz сайтында Бағдарламаның шарттарымен танысып, қажетті нұсқаулықтар алып, өзіңізді қызықтыратын сұрақтарыңызға жауап алуға болады. БЖЗҚ/ЕНПФ YouTube-арнасында осы тақырып бойынша бейне нұсқаулықты көруге болады:

«БЖЗҚ» АҚ Басқарма төрағасы Ж.Б. Құрмановтың бейнетүсініктемесі: <https://www.youtube.com/watch?v=30CdPWI6dv0>

«БЖЗҚ» АҚ Басқарушы директоры М.Т. Шәріповтың бейнетүсініктемесі: <https://www.youtube.com/watch?v=APg2vATmMk0>

«Ұлттық қор – балаларға» бағдарламасы бойынша «Сұрақ-жауап» бейнетүсініктемесі: <https://www.youtube.com/watch?v=4cKr1VCavUk>

<https://www.youtube.com/watch?v=mrV0y37Gjnk>

«Ұлттық қор – балаларға» сайты бойынша нұсқаулық: <https://www.youtube.com/watch?v=VgP3dmMwAHc>

<https://www.youtube.com/watch?v=jyC2c-HgqpQ>

«Ұлттық қор – балаларға» бағдарламасын жүзеге асыру туралы нұсқаулық: <https://www.youtube.com/watch?v=bqeT41rWecA>

<https://www.youtube.com/watch?v=pNBSS1VHdWU>

БЖЗҚ 2013 жылғы 22 тамызда «ГНПФ» ЖЗҚ» АҚ негізінде құрылды.

БЖЗҚ құрылтайшысы және акционері – Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің «Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитеті» ММ арқылы Қазақстан Республикасының Үкіметі. БЖЗҚ зейнетақы активтерін сенімгерлікпен басқаруды Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі жүзеге асырады. Зейнетақы заңнамасына сәйкес БЖЗҚ міндетті зейнетақы жарналарын, жұмыс берушінің міндетті зейнетақы жарналарын, міндетті кәсіптік зейнетақы жарналарын, ерікті зейнетақы жарналарын тартуды, сондай-ақ "Қазақстан Республикасының екінші деңгейдегі банктерінде орналастырылған депозиттерге міндетті кепілдік беруді жүзеге асыратын ұйым аударған кепілдік берілген депозит бойынша кепілдік берілген өтемнің талап етілмеген сомасы есебінен қалыптастырылған ерікті зейнетақы жарналарын есепке алып, оның есебін жүргізеді, зейнетақы төлемдерін жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Сондай-ақ Қор нысаналы активтер мен нысаналы талаптарды есепке алуды, нысаналы жинақтау шоттарына нысаналы жинақтарды (НЖ) есепке алу мен есептеуді, НЖ төлемдерін оларды алушының банк шоттарына есептеуді, "Ұлттық қор – балаларға" бағдарламасы шеңберінде Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындаған тәртіппен НЖ қайтарымын есепке алуды жүзеге асырады (толығырақ www.enpf.kz сайтында).

КАК ИСПОЛЬЗОВАНЫ СРЕДСТВА В РАМКАХ ПРОГРАММЫ «НАЦФОНД – ДЕТЯМ» НА 01.05.2026 Г

С 1 февраля 2024 года по состоянию на 1 мая 2026 года исполнено 297 895 заявлений на общую сумму свыше 53,09 млн долларов США. Средства были переведены уполномоченным операторам для последующего зачисления на банковские счета заявителей.

Из общего количества исполненных заявлений 187 597 заявлений на сумму порядка 33,39 млн долларов США направлены на улучшение жилищных условий, 110 298 заявлений на сумму 19,70 млн долларов США - на оплату образования.

Напомним, получатель целевых накоплений (ЦН) вправе использовать всю сумму либо её часть. Неиспользованный остаток средств продолжает храниться на целевом накопительном счёте (ЦНС).

Самым востребованным направлением в рамках улучшения жилищных условий стало пополнение вклада в жилищные строительные сбережения для дальнейшего накопления (исполнено 183 436 заявлений на сумму около 32,72 млн долларов США). Также средства были внесены в качестве первоначального взноса для получения ипотечного жилищного займа на приобретение жилья – 1 425 заявлений на сумму 232,77 тыс. долларов США, в целях приобретения жилья в собственность по гражданско-правовым сделкам (окончательный расчёт) – 989 заявлений на сумму 156,59 тыс. долларов США.

Наибольший объём средств в рамках использования ЦН на образование направлен на оплату образовательных услуг организаций образования, расположенных на территории Республики Казахстан, долями (за каждый академический период или учебный год) или в полном объёме одновременно (за весь срок обучения) (исполнено 101 899 заявлений на сумму 18,51 млн долларов США). Также были востребованы следующие направления: пополнение образовательного накопительного вклада по договору об образовательном накопительном вкладе (исполнено 5 796 заявлений на сумму около 801,29 тыс. долларов США), оплата образовательных услуг зарубежных организаций образования долями (за каждый академический период или учебный год) или в полном объёме одновременно (за весь срок обучения) (исполнено 2 075 заявлений на сумму 308,59 тыс. долларов США).

С подробной информацией о выплатах ЦН в целях улучшения жилищных условий и (или) оплаты образования в разрезе уполномоченных операторов и регионов можно ознакомиться на сайте enpf.kz.

Напомним, что по итогам 2025 года казахстанским детям произведено очередное начисление в размере 130,71 долларов США на одного ребенка, за 2024 год – по 129,38 долларов США, за 2023 год - по 100,52 долларов США,

Детям до 18 лет ежегодно суммы из Нацфонда начисляются в виде целевых требований. При этом, согласно законодательству, начисленные юным казахстанцам суммы остаются в составе активов Нацфонда и продолжают инвестироваться. Благодаря дальнейшему инвестированию ежегодно сумма целевых требований каждого ребенка дополнительно прирастает за счет полученного инвестиционного дохода.

В результате совокупная сумма всех накопленных целевых требований (включая ежегодно дополнительно начисляемый инвестиционный доход) у ребенка, который участвует в программе:

- три года, составил 370 долларов 56 центов;
- два года, составил 263 доллара 93 цента;
- один год, составил 130 долларов 71 цент.

Информацию об участии в программе ребенка, не достигшего 18 лет, его родители и иные законные представители могут проверить по ИИН ребенка на сайте kids.enpf.kz, в личном кабинете на портале электронного правительства eGov.kz, а также в мобильных приложениях eGov Mobile и некоторых банков второго уровня.

В случае, если информация о целевых требованиях, начисленных детям за 2025 отчетный год, не отображается, то необходимо обновить документы в мобильных приложениях, следуя по пути:

-в приложении eGov Mobile: «Цифровые документы» - «Семья» - «Обновить список документов» - «Начисления из НАЦФОНДА»;

-в мобильных приложениях банков второго уровня, например, в Kaspi.kz: «Госуслуги» - «Все документы» - «Обновить список документов» - «Начисления из НАЦФОНДА».

Отсутствие в личном кабинете закононого представителя сведений о начислении целевых требований детям, достигшим либо достигшему 18-летнего возраста в текущем году, обусловлено тем, что целевые требования обрели статус ЦН и в связи с этим доступ к информации о них предоставляется непосредственно попечителю ЦН (гражданину, достигшему или достигающему 18-летнего возраста в 2026 году). Указанные лица должны самостоятельно получать информацию о своих ЦН посредством их личного кабинета на интернет-ресурсах ЕНПФ либо электронного правительства, чтобы затем при достижении 18-летнего возраста обратиться к уполномоченному оператору для открытия банковского счета в долларах США и подачи онлайн-заявления на выплату ЦН для улучшения жилищных условий и (или) оплаты образования.

На сегодняшний день уполномоченными операторами являются:

- АО «Отбасы банк» (по жилью и образованию),
- АО «Народный банк» (по образованию),
- АО «Банк ЦентрКредит» (по образованию).

Со статистикой по несовершеннолетним детям - участникам целевых требований и совершеннолетним получателям ЦН, а также по использованию ЦН на жилье и (или) образование можно ознакомиться на сайте enpf.kz.

Изучить условия программы, получить инструкции, ответы на интересующие вопросы можно на сайте kids.enpf.kz. Также можно ознакомиться с видеоконтентариями и инструкциями по теме на YouTube-канале БЖЗҚ ҚЕНПФ:

видеоконтентарий Председателя АО "ЕНПФ" Ж.Б. Курманова: <https://www.youtube.com/watch?v=30CdPWI6dv0>

видеоконтентарий управляющего директором АО "ЕНПФ" М.Т. Шарипова:

<https://www.youtube.com/watch?v=APg2vATmMk0>

видеоконтентарий "Вопрос-ответ" по программе «Нацфонд – детям»:

<https://www.youtube.com/watch?v=4cKr1VCavUk>

<https://www.youtube.com/watch?v=mrV0y37Gjnk>

инструкция по сайту "Нацфонд - детям":

<https://www.youtube.com/watch?v=VgP3dmMwAHc>

<https://www.youtube.com/watch?v=jyC2c-HgqpQ>

инструкция об осуществлении программ "Национальный Фонд детям":

<https://www.youtube.com/watch?v=bqeT41rWecA>

<https://www.youtube.com/watch?v=pNBSS1VHdWU>

ЕНПФ создан 22 августа 2013 года на базе АО «НПФ «ГНПФ». Учредителем и акционером ЕНПФ является Правительство Республики Казахстан в лице ГУ «Комитет государственного имущества и приватизации» Министерства финансов Республики Казахстан.

Доверительное управление пенсионными активами ЕНПФ осуществляет Национальный Банк Республики Казахстан. В соответствии с пенсионным законодательством ЕНПФ осуществляет привлечение обязательных пенсионных взносов, обязательных пенсионных взносов работодателя, обязательных профессиональных пенсионных взносов, добровольных пенсионных взносов, а также зачисление и учет добровольных пенсионных взносов, сформированных за счет не востребованной суммы гарантийного возмещения по гарантируемому депозиту, перечисленной организацией, осуществляющей обязательное гарантирование депозитов, в соответствии с Законом Республики Казахстан "Об обязательном гарантировании депозитов, размещенных в банках второго уровня Республики Казахстан", обеспечивает осуществление пенсионных выплат. Также Фонд осуществляет учет целевых активов и целевых требований, учет и зачисление целевых накоплений (ЦН) на целевые накопительные счета, выплат ЦН их получателю на банковские счета, учет возвратов ЦН в порядке, определенном Правительством Республики Казахстан в рамках программы «Национальный фонд – детям». (Подробнее на www.enpf.kz).

ТЖШ ЕСЕПТЕУДІҢ ЖАҢА ӘДІСТЕМЕСІ БОЛАШАҚ ЖИНАҚТАУШЫ ЗЕЙНЕТАҚЫНЫҢ ЛАЙЫҚТЫ МӨЛШЕРІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУГЕ БАҒЫТТАЛҒАН

ТЖШ есептеудің жаңа әдістемесі болашақ жинақтаушы зейнетақының лайықты мөлшерін қамтамасыз етуге бағытталған

Қоғамның белсенді қызығушылығына және көптеген сауалдардың туындауына байланысты ең төменгі жеткіліктілік шектерін (ТЖШ) есептеу әдістемесіндегі жоспарланған өзгерістерді түсіндіреміз.

ТЖШ есептеу әдістемесін қайта қараудың мақсаты - болашақ жинақтаушы зейнетақының жеткіліктілігін қамтамасыз ету үшін қажетті зейнетақы жинақтарының ең төменгі сомасына қойылатын талаптарды арттыру, зейнет жасындағы зейнетақы төлемдері есебінен салымшының кірісті алмастыру коэффициентін (КАК) кезең-кезеңімен (ең төменгі халықаралық стандарттарды ескере отырып) өсіру.

Өзгеріс жасауға не себеп болды? Қолданыстағы Әдістемеге сәйкес ТЖШ мөлшері жыл сайын бекітілген әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштерді, ең төменгі жалақы мөлшері мен инвестициялық кірістілік негізінде болашақ зейнетақы жарналарының болжамды көрсеткіштерін ескере отырып жүргізілген есептеулер нәтижесінде белгіленеді.

Бұл ретте қолданыстағы Әдістеменің бірқатар осал тұстары бар:

- ұзақ мерзімді макроэкономикалық болжамдарға тәуелділік, осының әсерінен жыл сайын ТЖШ мөлшері құбылмалы болады;
- салымшының болашақ зейнетақы жарналарын нақты төлеуіне кепілдіктердің болмауы;
- болашақ зейнетақы төлемдері мөлшерінің аздығы.

Қолданыстағы әдістеме бойынша, азамат зейнетақы жинақтарының ТЖШ-дан асатын бөлігін пайдаланған жағдайда міндетті зейнетақы жарналарын (МЗЖ) аударуды одан әрі қарай жалғастырады деп болжанған. Мұндай жағдайда болашақта шамамен қазіргі күнкөріс минимумы (КМ) деңгейін, яғни 50 мың теңгеге жуық төлем алуы мүмкін.

Алайда іс жүзінде жарналар тұрақты аударылмауы немесе мүлде тоқтауы мүмкін. Соның себебінен бүгінгі ТЖШ болашақ зейнетақы көлемінің жеткіліктілігін қамтамасыз ете алмайды деген қауіп бар. Жарналар уақытылы аударылып, іс жүзіндегі ТЖШ мөлшерін қамтамасыз еткеннің өзінде 50 мың теңге көлеміндегі жинақтаушы зейнетақы бүгінгі медианды жалақының 15%-на да жетпейді.

Жаңа Әдістеме нені көздейді? Ұсынылған ТЖШ-ны анықтаудың жаңа әдістемесі азаматтарға зейнетақы төлемдерінің неғұрлым жоғары және болжамды деңгейін қамтамасыз етуге бағытталған. Жаңа тәсілге сәйкес ТЖШ-дан жоғары жинақтарды алғаннан кейін болашақ жинақтаушы

зейнетақы мөлшері медианды жалақының кемінде 40% деңгейіне жуықтайды (Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша 2025 жылғы IV тоқсанда оның мөлшері 339 912 теңгені құрады).

Сонымен қатар, ұсынылған Әдістемеді жеткіліктілік шектері болашақ жарналарға және көптеген макроэкономикалық көрсеткіштердің жыл сайынғы болжамды өзгерістеріне байланысты болмайды. ТЖШ шамалары ұлттық статистиканы ескере отырып, БҰҰ үнемі жаңартып отыратын Қазақстан халқының демографиялық кестелерін қоса алғанда, ұзақ мерзімді факторлар негізінде айқындалатын болады. Түісінше азаматтар болашақ зейнетақы мөлшерін болжай алады және ЭЫДҰ елдерінің нысаналы көрсеткіштеріне кезең-кезеңімен жақындайды.

ТЖШ мөлшері қазіргідей салымшының жасына байланысты болады: азамат зейнеткерлік жасқа неғұрлым жақын болса, болашақ зейнетақыны қамтамасыз ету үшін ТЖШ деңгейі соғұрлым жоғары болуы керек.

ТЖШ анықтау үшін болашақ зейнетақы төлемінің ағымдағы құнын есептеудің классикалық формуласы пайдаланылатын болады. Басқаша айтқанда, жаңа формула бойынша жинақтардың ең аз сомасы, яғни мақсатты мөлшерде зейнетақы алуы қамтамасыз ету үшін салымшының жеке зейнетақы шотында (ЖЗШ) болуы тиіс ТЖШ шамасы айқындалады. Сонымен қатар, болашақ төлемдерді есептеу инфляция мен инвестициялық кірістің әсерін ескереді, яғни болашақ төлемдердің мөлшері инфляцияны ескере отырып нақты мәнде өседі. Осылайша,

ТЖШ-ны айқындаудың жаңа әдістемесі зейнетақы төлемдері есебінен салымшының кірісін алмастыру коэффициентінің жеткіліктілігін қамтамасыз ету мақсатында болашақ жинақтаушы зейнетақыны қамтамасыз ету үшін қажетті зейнетақы жинақтарының ең төменгі сомасына қойылатын талаптарды арттырады. Бұдан басқа, мұндай әдістеме ТЖШ анықтау жүйесін зейнетақымен қамсыздандырудың халықаралық стандарттарына жақындатуға және зейнеткерлікке шыққан кезде зейнетақы жинақтарының жеткіліктілігі қауіпін азайтуға мүмкіндік береді.

Халықаралық стандарттар мен тәжірибе

Естеріңізге сала кетейік, Халықаралық еңбек ұйымының (ХЕҰ) 102 Конвенциясына сәйкес зейнетақымен қамсыздандырудың ең төменгі деңгейі кемінде 40% КАК болып табылады. Еуропалық Одақ елдерінде ең төменгі зейнетақы мөлшері орта есеппен ең төменгі жалақы мөлшерінің шамамен 60%-ын құрайды.

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының (ЭЫДҰ) елдерінде ең төменгі жалақы мөлшері медианды жалақының шамамен 50% құрайды.

Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, бірқатар елдерде зейнетақы жинақтарын мерзімінен бұрын пайдалану мүмкіндігі дағдарысқа қарсы шара ретінде экономикалық күйзелістерге және халықты қолдау қажеттілігіне байланысты ерекше жағдайларда, оның ішінде COVID-19 пандемиясы кезеңінде қатаң шектеулі мөлшерде қолданылған.

Сонымен қатар, зейнетақы жинақтары, ең алдымен, егде жастағы азаматтардың табысын қамтамасыз етуге арналғанын атап өтеміз. Сондықтан зейнеткерлікке шыққанға дейін зейнетақы қаражатын үнемі пайдалану жинақтау көлемінің күрт төмендеуіне және сәйкесінше болашақ зейнетақы төлемдері мөлшерінің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Ұзақ мерзімді перспективада бұл егде жастағы зейнетақы табысының жеткіліксіздігі қауіпін арттырады.

Осылайша, зейнетақы жинақтарының бір бөлігін баламалы мақсаттарға пайдалану мүмкіндігі сақталуда, алайда алу үшін қолжетімді қаражат көлемін айқындау тәсілдері азаматтарды болашақта зейнетақы төлемдерінің жеткілікті және тұрақты деңгейде қамтамасыз ету қажеттілігін ескере отырып жетілдіріледі.

Қазақстанда жаңа әдістеме бойынша ТЖШ есебі нақты жағдайларға жақындап, озық елдердің зейнетақымен қамсыздандыру тәжірибесімен сәйкестендіруге бағытталатын болады. Азаматтың зейнеткерлікке шыққан кезде жинақ көлемі жеткіліксіз болу қаупі азаяды. Жаңартылған әдістеме жинақтаудың бір бөлігі алынған жағдайда болашақ жинақтаушы зейнетақы нысаналы көрсеткіштерден төмен болмайтындей және зейнеткерлік жастағы азаматтарға тұрақты зейнетақы табысын қамтамасыз ететіндей етіп ЖЗШ-да сақтау үшін қажетті зейнетақы жинақтарының ең төменгі деңгейін айқындауға мүмкіндік береді. БЖЗҚ 2013 жылғы 22 тамызда «ГНПҚ ЖЗҚ» АҚ негізінде құрылды. БЖЗҚ құрылтайшысы және акционері – Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің «Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитеті» ММ арқылы Қазақстан Республикасының Үкіметі. БЖЗҚ зейнетақы активтерін сенімгерлікпен басқаруды Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі жүзеге асырады. Зейнетақы заңнамасына сәйкес БЖЗҚ міндетті зейнетақы жарналарын, жұмыс берушінің міндетті зейнетақы жарналарын, ерікті зейнетақы жарналарын тартуды, сондай-ақ "Қазақстан Республикасының екінші деңгейдегі банктерінде орналастырылған депозиттерге міндетті кепілдік беру туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес депозиттерге міндетті кепілдік беруді жүзеге асыратын ұйым аударған кепілдік берілген депозит бойынша кепілдік берілген өтемнің талап етілмеген сомасы есебінен қалыптастырылған ерікті зейнетақы жарналарын есепке алып, оның есебін жүргізеді, зейнетақы төлемдерін жүзеге асыруды қамтамасыз етеді. Сондай-ақ Қор нысаналы активтер мен нысаналы талаптарды есепке алуы, нысаналы жинақтау шоттарына нысаналы жинақтарды (НЖ) есепке алу мен есептеуді, НЖ төлемдерін оларды алушының банк шоттарына есептеуді, "Ұлттық қор – балаларға" бағдарламасы шеңберінде Қазақстан Республикасының Үкіметі айқындаған тәртіппен НЖ қайтарымдарын есепке алуы жүзеге асырады (толығырақ www.eprf.kz сайтында).

НОВАЯ МЕТОДИКА ПМД НАПРАВЛЕНА НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ АДЕКВАТНОСТИ БУДУЩЕЙ НАКОПИТЕЛЬНОЙ ПЕНСИИ

В связи с активным интересом общественности и многочисленными вопросами разъясняем планируемые изменения Методики расчета порогов минимальной достаточности (ПМД).

Цель пересмотра методики расчета ПМД (Методика) – повышение требований к минимальной сумме пенсионных накоплений, необходимой для обеспечения адекватности будущей накопительной пенсии, поэтапный рост коэффициента замещения трудового дохода (КЗД) вкладчика за счет пенсионных выплат в пенсионном возрасте (с учетом минимальных международных стандартов).

Почему возникла необходимость в изменении?

Согласно действующей Методике размеры ПМД ежегодно устанавливаются в результате произведенных расчетов с учетом утвержденных социально-экономических показателей, прогнозных расчетов будущих пенсионных взносов в зависимости от размера минимальной заработной платы и инвестиционной доходности.

Вместе с тем, существует ряд недостатков действующей Методики:

- высокая зависимость от долгосрочных макроэкономических прогнозов, что приводит к ежегодной волатильности размеров ПМД;
- отсутствие гарантий фактической уплаты вкладчиком будущих пенсионных взносов;
- заниженные размеры будущих пенсионных выплат.

Согласно действующей Методике определения ПМД предполагается, что в случае изъятия части пенсионных накоплений вкладчик будет продолжать регулярно перечислять обязательные пенсионные взносы (ОПВ) вплоть до выхода на пенсию. В таком случае размер будущей накопительной пенсии составит порядка 50 тыс. тенге, что соответствует текущему уровню прожиточного минимума (ПМ). Однако на практике взносы могут поступать нерегулярно либо вовсе не перечисляться. В этом случае действующие размеры ПМД не обеспечат ожидаемые минимальные выплаты и размер будущих пенсионных выплат будет ниже ПМ. При этом даже при регулярных взносах и обеспечении объема накоплений на уровне действующих размеров ПМД накопительная пенсия на уровне около 50 тыс. тенге составит менее 15% от текущего размера медианной заработной платы

Что предлагается в новой Методике?

Предлагаемая новая Методика определения ПМД направлена на то, чтобы обеспечить гражданам более высокий и прогнозируемый уровень пенсионных выплат. Согласно новому подходу после изъятия накопленных сверх ПМД размер будущей накопительной пенсии будет приближен к уровню не менее 40% от медианной заработной платы (по данным Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан в IV квартале 2025 года ее размер составил 339 912 тенге).

При этом в предлагаемой Методике размеры порогов уже не будут зависеть от будущих взносов и от ежегодных прогнозных изменений многих макроэкономических показателей.

Величины ПМД будут определяться на основе долгосрочных факторов, включая демографические таблицы населения Казахстана, регулярно обновляемые Организаций объединенных наций (ООН) с учетом национальной статистики. Соответственно, размеры будущей пенсии будут предсказуемы для граждан и поэтапно приближаться к целевым показателям стран ОЭСР.

Размер ПМД, как и в настоящее время, будет зависеть от возраста вкладчика: чем ближе человек к пенсионному возрасту, тем выше должен быть уровень ПМД для обеспечения будущей пенсии.

Для определения ПМД будет использована классическая формула расчета приведенной стоимости будущей пенсионной выплаты. Другими словами, по новой формуле определяется минимальная сумма накоплений, т.е. величина ПМД, которая уже сейчас должна быть на индивидуальном пенсионном счете (ИПС) вкладчика для обеспечения получения пенсии в целевом размере. Кроме того, при расчете будущих выплат учитывается влияние инфляции и инвестиционной доходности, т.е. размеры будущих выплат будут расти в реальном выражении с учетом инфляции.

Таким образом новая Методика определения ПМД повышает требования к минимальной сумме пенсионных накоплений, необходимой для обеспечения будущей накопительной пенсии, в целях адекватности коэффициента замещения трудового дохода вкладчика за счет пенсионных выплат. Кроме того, такая Методика позволит приблизить систему определения ПМД к международным стандартам пенсионного обеспечения и снизить риск недостаточности пенсионных накоплений при выходе на пенсию.

Международные стандарты и мировой опыт

Напомним, что в соответствии с Конвенцией 102 Международной организации труда (МОТ) минимальным приемлемым уровнем пенсионного обеспечения является КЗД не менее 40%. В странах Европейского союза (ЕС) размер минимальной пенсии в среднем составляет около 60% от размера минимальной заработной платы.

В странах Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) размер минимальной заработной платы в среднем составляет около 50% от размера медианной заработной платы.

Международный опыт показывает, что возможность досрочного использования пенсионных накоплений в ряде стран применялась как антикризисная мера в строго ограниченных размерах в исключительных ситуациях, связанных с экономическими потрясениями и необходимостью поддержки населения, в том числе в период пандемии COVID-19.

Вместе с тем подчеркнем, что пенсионные накопления, прежде всего, предназначены для обеспечения дохода граждан в пожилом возрасте. Поэтому регулярное использование пенсионных средств до выхода на пенсию может привести к критическому снижению объема накоплений и, соответственно, уменьшению размера будущих пенсионных выплат. В долгосрочной перспективе это повышает риск недостаточности пенсионного дохода в пожилом возрасте.

Таким образом, возможность использования части пенсионных накоплений на альтернативные цели сохраняется, однако подходы к определению доступного для изъятия объема средств совершенствуются с учетом необходимости обеспечения граждан адекватным и стабильным уровнем пенсионных выплат в будущем.

Расчет ПМД по новой Методике в Казахстане будет адаптирован к реальным условиям и нацелен на приближение к практике пенсионного обеспечения передовых стран.

Обновленная методика позволит определять минимальный уровень пенсионных накоплений, необходимый для сохранения на ИПС, чтобы в случае изъятия части накоплений будущей накопительная пенсия была не ниже целевых показателей и обеспечивала стабильный пенсионный доход гражданам в пенсионном возрасте.

АЙША ТӨКЕБАЙҚЫЗЫ АБДУЛЛИНА – ҚАЗАҚ САХНАСЫНЫҢ ДАРА ТҰЛҒАСЫ

Қазақ өнерінің тарихында өшпес із қалдырған саңлақтардың бірі – Айша Төкебайқызы Абдуллина. Ол – қазақ театр өнерінің дамуына өлшеусіз үлес қосқан, сахна мәдениетін жаңа деңгейге көтерген көрнекті актриса, әнші, халықтың сүйікті өнерпазы. Бір ғасырдан асқан ғұмырында ол тек өнер адамы ғана емес, халқына рухани қызмет еткен тарихи тұлғаға айналды.

Айша Абдуллина 1916 жылы 22 маусымда Алматы қаласында дүниеге келген. Балалық шағы қиын кезеңдермен тұспа-тұс келді. Анадан ерте айырылған ол ата-әжесінің тәрбиесінде өседі. Әкесі Төкебай өнерге жақын, ән мен күйді қадірлейтін адам болған. Осындай орта болашақ актрисаның өнерге құштар болып өсуіне ықпал етті.

Жастайынан ән айтып, өнерге бейім болған Айша 1935 жылы Қазақ мемлекеттік драма театры жанындағы театр студиясын аяқтайды. Кейін актерлік шеберлігін терең меңгеріп, кәсіби сахнаға қадам басады. Оның өнер жолы Мұхтар Әуезов атындағы Қазақ ұлттық драма театры сахнасында басталып, кейін ұзақ жылдар Жұмат Шанин атындағы Шымкент облыстық қазақ драма театры қабырғасында жалғасты.

Айша Абдуллина – қазақ театрындағы тұңғыш кәсіби актрисалардың бірі. Ол сахнада екі жүзден астам рөл сомдап, әр бейнеле жан бітіре білді. Актрисаның орындауындағы аналардың, арулардың, қайсар әйелдердің бейнелері көрермен жүрегінде мәңгі сақталды. Оның шығармашылығындағы ең үлкен жетістіктердің бірі – Уильям Шекспирдің «Отелло» трагедиясындағы Дездемона рөлін сомдауы. Бұл – қазақ театр тарихындағы алғашқы Дездемона бейнесі еді.

Айша Отан соғысы жылдарында Айша Абдуллина майдан даласында концерт қойып, жауынгерлердің рухын көтерді. Өнерді халыққа қызмет етудің құралы деп түсінген актриса қандай қиындық болса да сахнадан алыстамады. Оның даусы мен өнері талай сарбазға үміт сыйлады.

Айша Төкебайқызының өмірі – еңбек пен табандылықтың үлгісі. Ол 80 жылдан астам уақытын театр өнеріне арнады. Тіпті 95 жасында да туған театрының сахнасына шығып, көрермен ықыласына бөленген. Ал 100 жылдық мерейтойы еліміздің мәдени өміріндегі ерекше оқиғаға айналды.

Өнердегі ерен еңбегі үшін ол көптеген марапаттарға ие болды. Атап айтқанда, Қазақ КСР-нің Еңбек сіңірген әртісі, кейін Халық әртісі атақтарын алды. Сонымен қатар «Парасат», «Құрмет» ордендерімен марапатталған.

2019 жылы 26 қарашада қазақ өнерінің жарық жұлдызы өмірден өтті. Бірақ оның есімі мен өнері халық жадында мәңгі сақталады. Айша Абдуллина – қазақ театрының тарихымен біте қайнасқан тұлға. Ол сахнаны өмірінің мәні деп білді және бүкіл ғұмырын өнерге арнады.

Айша Төкебайқызы Абдуллина – қазақ мәдениетінің алтын қорына енген ұлы өнер иесі. Оның өмір жолы – еңбекқорлықтың, өнерге адалдықтың, халқына деген сүйіспеншіліктің жарқын үлгісі. Осындай дара тұлғалардың өнегелі ғұмыры кейінгі ұрпаққа рухани күш береді. Айша Абдуллинаның есімі қазақ театры тарихында мәңгі жасай береді.

біз біле бермейтін жағы
Айша Төкебайқызы Абдуллинаның біз біле бермейтін қырлары
Көпшілік Айша Абдуллинаны сахна саңлағы, қазақ театрының аңыз актрисасы ретінде таниды. Алайда оның өмірінде қарапайым көрермен біле бермейтін ерекше қырлар өте көп. Ол тек талантты актриса ғана емес, қайсар мінезді, терең ойлы, рухы мықты адам болған.

Балалық шағындағы қиындықтар
Айша Абдуллина өте ауыр кезеңде өсті. Анасы ерте қайтыс болып, бала күнінен өмірдің тауқыметін көрді. Жоқшылық пен жетімдік оның мінезін шыңдады. Кейін естеліктерінде ол өнерге деген махаббаттың өзін өмір қиындықтарынан алып шыққанын айтқан. Сахна оған жай жұмыс емес, тағдыр сыйлаған үлкен үміт болған.

Жасын өзгертуге мәжбүр болған
Көп адам біле бермейтін деректің бірі — Айша Абдуллинаның туған жылы құжатта өзгеріп кеткен. Театрға ертерек қабылдану үшін оның жасын үлкейтіп жазған деген деректер бар. Сол кезеңде өнерге қабылдану талаптары қатал болғандықтан, талантты жастар осындай амалдарға барған.

Соғыс жылдарындағы ерлігі
Ұлы Отан соғысы кезінде ол тек театрда өнер көрсетіп қана қоймай, майдан шебіне дейін барып концерт қойған. Суықта, аштықта жүріп сарбаздарға ән айтып, рух берген. Кейбір сапарларда бірнеше күн бойы жол азабын тартып, әскери бөлімдерге жеткен. Ол мұны «ел алдындағы парызым» деп санаған.

Дездемона рөлі үшін сынға ұшыраған
Айша Абдуллина орындаған Дездемона рөлі қазақ театрындағы жаңашыл бейнелердің бірі болды. Бірақ сол кезеңдегі кейбір адамдар еуропалық классиканы қазақ сахнасына әкелуді дұрыс көрмеген. Соған қарамастан актриса өз шеберлігімен көрерменнің ықыласын жеңіп шықты. Бұл оның өнердегі батылдығын көрсетті.

Театрды өмірінен жоғары қойған
Айша апайдың ең ерекше қасиеттерінің бірі — сахнаға адалдығы. Ол ауырған күндерінің өзінде театрдан қалмауға тырысқан. Тіпті жасы тоқсаннан асқанда да сахнаға шығып, рөл ойнаған. Оның айтуынша:

«Сахна — менің екінші өмірім.»
Бұл сөз оның өнерге деген шексіз махаббатын дәл көрсетеді.
Өте қарапайым адам болған
Халық әртісі атанса да, ол өзін ешқашан биік ұстамаған. Жас актерлерге қамқор болып, ақылын айтып отырған. Театр қызметкерлерімен тең дәрежеде сөйлесіп, кішіпейілдігімен ерекшеленген.

Ұзақ жасауының сыры
Айша Абдуллина 103 жасқа дейін өмір сүрді. Өзі ұзақ жасауының сырын «қозғалыс, еңбек және ренжімеу» деп түсіндірген екен. Ол өмір бойы белсенді болып, өнерден қол үзбеген.

Қорытынды
Айша Төкебайқызы Абдуллинаның ғұмыры тек өнер тарихы ғана емес, үлкен адамдық мектеп. Оның тағдыры бізге төзімділікті, еңбекқорлықты және өнерге адал болуды үйретеді. Біз білетін атақты актрисаның артында қиындықты жеңген, рухы сынбаған, қарапайым әрі қайсар қазақ әйелінің бейнесі жатыр.

Алия Серікқызы

ҚАТТЫ ЖЕЛ КЕЗІНДЕГІ ЖҮРІС ТҰРЫС ЕРЕЖЕЛЕРІ

Дауыл желдері-ең көп таралған табиғи апаттардың бірі.Жел кезінде (14-17 м / сек) көше бойына орнатылған жарнамалық қалқан қондырғылары, жарықдиодты панно және дербес тіректердегі транспаранттар аударылуы мүмкін. Дауылды жел кезінде (24 м/сек дейін) ағаштар құлап, электр беру желілері үзілуі мүмкін. Сымдардың ұшқыны өрттің пайда болуына әкелуі мүмкін. Қатты дауылды жел кезінде (28,4 м/сек дейін) құрылыстардың кейбір бұзылулары орын алады, соның ішінде үйлердің шатыры жыртылып, терезелердегі әйнектер сынған болуы мүмкін. Сынған ағаштардың, құрылыс құрылымдарының қоқыстары жолдар мен автомобиль жолдарын айтарлықтай жабуы мүмкін. Қатты жел кезінде (32м / сек және одан жоғары) күрделі құрылыстардың, электр көлігінің байланыс желілерінің, коммуналдық-энергетикалық желілердің электр беру желілерінің Елеулі қирауы байқалады.

Күшті жел кезінде жалпы қауіпсіз мінез-құлық шараларын білу және орындау қажет:
Үйде немесе пәтерде болу:
- барлық терезелер мен терезелерді жабыңыз, олардың жабылуының сенімділігін тексеріңіз;
- қатты жел болған кезде қауіпсіз жерлер-бұл терезелерден алыс жерлер;
Егер қатты жел сізді көшеде тапса:
- дереу подъезде немесе берік ғимаратта паналаңыз;
- үйлердің қабырғаларына, қоғамдық көлік аялдамаларына, жарнама тақталарына, ағаштардың астына, салынып бітпеген ғимараттардың жанына тығылмау керек;
- жыртылған сымдарға, тербелмелі белгілерге және т. б. жақындамаңыз.;
- шіріген және ескі, әсіресе жалғыз тұрған ағаштардан аулақ болыңыз.
- ағаштардың, билборд конструкцияларының, электр сымдарының астына автокөлікті қоюға болмайды;
- дауыл туралы ескерту хабарламаларын елеменіз.
Жеке автокөліктермен жүруден және көшеде ұзақ тұрудан аулақ болыңыз.
Қауіпті жағдайда және құтқару іс-шараларын жүргізу қажеттігі туралы ақпаратты хабарлау үшін 101, 112 телефон нөмірлеріне қоңырау шалыңыз.
Сақ болыңыз, өзіңізді және жақындарыңызды қорғаңыз!

Ескелді ауданы ТЖБ баспасөз қызметі.

ЖОЛ МӘДЕНИЕТІ – ӨРКЕНИЕТ БЕЛГІСІ

Қазіргі заманда көлік – адам өмірінің ажырамас бөлігіне айналды. Күн сайын адамдар жұмысқа, мектепке, түрлі мекемелерге бару үшін автомо- бил, автобус, велосипед сияқты көлік түрлерін пайдаланады. Ал көшеде мыңдаған жаяу жүргінші қатынайды. Осындай қарқынды қозғалыс кезінде жолда жүру ережелерін сақтау аса маңызды. Жол ережесі – жай ғана заң талаптары емес, ол адам өмірін қорғайтын тәртіп жүйесі. Сондықтан әрбір азамат жол қозғалысы ережелерін жақсы біліп, оны күнделікті өмірде орындауы қажет.

Жол қозғалысы ережелерінің негізгі мақсаты – адамдардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Егер жолда белгілі бір тәртіп болмаса, көлік қозғалысы бейберекет болып, апаттар көбейер еді. Бағдаршам белгілері, жол сызықтары, арнайы белгілер мен ережелер жүргізушілер мен жаяу жүргіншілерге дұрыс бағыт береді. Бұл ережелердің барлығы адамдардың өмірін сақтау үшін жасалған.

Әкінішке қарай, қазіргі таңда жол-көлік оқиғалары жиі кездеседі. Оның басты себептерінің бірі – жол ережесін сақтамау. Кейбір жүргізушілер жылдамдықты шамадан тыс асырады, бағдаршамның қызыл түсіне өтеді немесе көлікті мас күйінде жүргізеді. Мұндай жауапсыздық тек жүргізушінің өзіне ғана емес, айналасындағы адамдарға да үлкен қауіп төндіреді. Бір сәттік немқұрайлылық орны толмас қайғыға әкелуі мүмкін.

Көлік жүргізушісі жолдағы ең үлкен жауапкершілікті арқалайды. Себебі ол тек өз өміріне емес, жолаушылар мен жаяу жүргіншілердің қауіпсіздігіне де жауап береді. Жүргізуші жолға шығар алдында көліктің техникалық жағдайын тексеруі тиіс. Тежегіш жүйесі, жарық шамдары, дөңселектер – барлығы дұрыс жұмыс істеуі керек.

Сонымен қатар жүргізуші әрдайым сабырлы әрі мұқият болуы қажет. Кейбір адамдар жол үстінде асығыстық танытып, қауіпті әрекеттерге барады. Мысалы, қарсы жолаққа шығып озу, телефонмен сөйлесу неме- се қауіпсіздік белдігін тақпау – өте қауіпті әрекеттер. Осындай тәртіп бұзушылықтардың салдарынан ауыр апаттар орын алады.

Әсіресе, балалар жүретін аймақтарда жылдамдықты азайту маңызды. Мектеп маңында немесе тұрғын үйлердің жанында балалардың кенет- тен жолға шығып кетуі мүмкін. Сондықтан жүргізуші әрдайым сақтық танытуы керек.

Көп жағдайда адамдар жол қауіпсіздігі тек жүргізушілерге байланысты деп ойлайды. Бірақ жаяу жүргіншілер де ережені қатаң сақтауы тиіс. Жол- ды кез келген жерден кесіп өту, бағдаршамға бағынбау немесе телефонға алаңдап жүру – үлкен қауіптің себебі.

Жаяу жүргінші жолды тек арнайы өткел арқылы кесіп өтуі қажет. Бағдаршамның жасыл түсін күтіп, екі жаққа қарап барып жүру – қарапайым, бірақ өте маңызды ереже. Кейде адамдар асығып, қызыл шамға өте салады. Мұндай әрекет адам өміріне тікелей қауіп төндіреді.

Балаларға жол ережесін кішкентай кезінен үйрету де маңызды. Ата- аналар балаларына жолдан қалай өту кергін, бағдаршамның қызметін және көліктерден сақ болуды түсіндіруі керек. Өйткені бала кезден қалыптасқан тәртіп өмір бойы сақталады.

Автобус пен қоғамдық көлікте де қауіпсіздік ережелері бар. Көлік толық тоқтамай тұрып түсуге немесе мінуге болмайды. Терезеден бас шығармау, жүргізушіге кедергі жасамау, қарт адамдарға орын беру – мәдениеттіліктің белгісі.

Қоғамдық көлікке мінген әр адам тәртіп сақтаса, жолдағы қауіпсіздік пен адамдар арасындағы сыйластық арта түседі.

Соңғы жылдары велосипед пен электр самокатты пайдаланушылар көбейді. Бұл – экологиялық жағынан тиімді әрі ыңғайлы көлік түрлері. Бірақ оларды пайдаланатын адамдар да жол ережесін сақтауы қажет.

Велосипедшілер арнайы жолақпен жүргені дұрыс. Қорғаныш шлемін киік – қауіпсіздік үшін маңызды. Ал самокат жүргізушілері жаяу жүргіншілерге кедергі келтірмей, жылдамдықты бақылауы тиіс. Кейбір адамдар само- катты шамадан тыс жылдам айдап, адамдарды қағып кетіп жатады. Сондықтан бұл салада да тәртіп қажет.

Жолда жүру мәдениеті адамның тәрбиесі мен жауапкершілігін көрсетеді. Дамыған елдерде адамдар жол ережесін қатаң сақтайды. Жүргізушілер жаяу жүргіншілерге жол береді, ал жаяу жүргіншілер белгіленген орынмен ғана өтеді. Осындай тәртіп қоғамның мәдени деңгейін байқатады.

Біздің елімізде де жол мәдениетін дамыту маңызды. Ол үшін адамдардың сана-сезімін өзгертіп, қауіпсіздікке немқұрайлы қарамау қажет. Әр адам «менің әрекетім басқа адамның өміріне әсер етеді» деген ойды түсінуі тиіс.

Жолда жүру ережелері – адам өмірін сақтайтын маңызды қағида. Жолдағы тәртіп пен қауіпсіздік әр адамның жауапкершілігіне байланы- сты. Егер жүргізушілер де, жаяу жүргіншілер де ережені сақтаса, жол- көлік оқиғалары азайып, қоғамда қауіпсіз орта қалыптасады. «Тәртіп бар жерде – қауіпсіздік бар» дейді халық даналығы. Сондықтан жолда әрқашан абай болып, ережені сақтау – өз өмірімізді ғана емес, өзгенің де өмірін қорғаудың ең дұрыс жолы.

М.Талапқызы

НАВАРЛАНДЫРУ

Открылось наследственное дело на имя гражданина - Сариева Амангельды, дата смерти- 27.01.2026 .
Наследников просим обратиться к нотариусу Карабулак, р.т.- 3-00-99

Меншік иесі: «ЕСКЕЛДІ ЕЛІ» ЖШС директор - бас редактор Инкар Ерболқызы НҰРСҰЛТАНОВА. Редакцияның телефоны 3-19-15	Газет қазақ және орыс тілдерінде аптасына бір рет жұма күні шығады.	Эл. мекенжайымыз: Eskeldi_eli@mail.ru Газет ҚР Инвестициялар және даму Министрлігінің байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2015 жылғы 16 қарашада тіркеліп, № 15692-Г куәлігі берілген. Регистрационное свидетельство № 15692-Г от 16 ноября 2015г. выдано Министерством по инвестициям и развитию РК, комитетом связи, информатизации и информации.	Газет материалдары редакцияның компьютерлік орталығында беттеледі. Газет «Гамма-принт» Республикалық полиграфиялық баспа кешені» ЖШС-ның баспахана-сында басылады. Баспаханың мекен-жайы: 050061, Алматы қаласы,Райымбека көшесі, 369-үй	Редакция мекенжайы: индекс 040500 Қарабұлақ ауылы, Сатпаева көшесі, 67 үй.	Осы шыға-рылымның таралымы 1900 Тираж 1900 Тапсырыс 687 Көлемі 2 баспа табақ.	Авторлардың мақалалары редакцияның көзқарасын білдірмейді. Опубликованные материалы не обязательно отражают точку зрения редакции. Компьютерная верстка Д.ДАУРЕНҚЫЗЫ
--	---	---	--	--	---	--